

DOKUMENT

18 1998

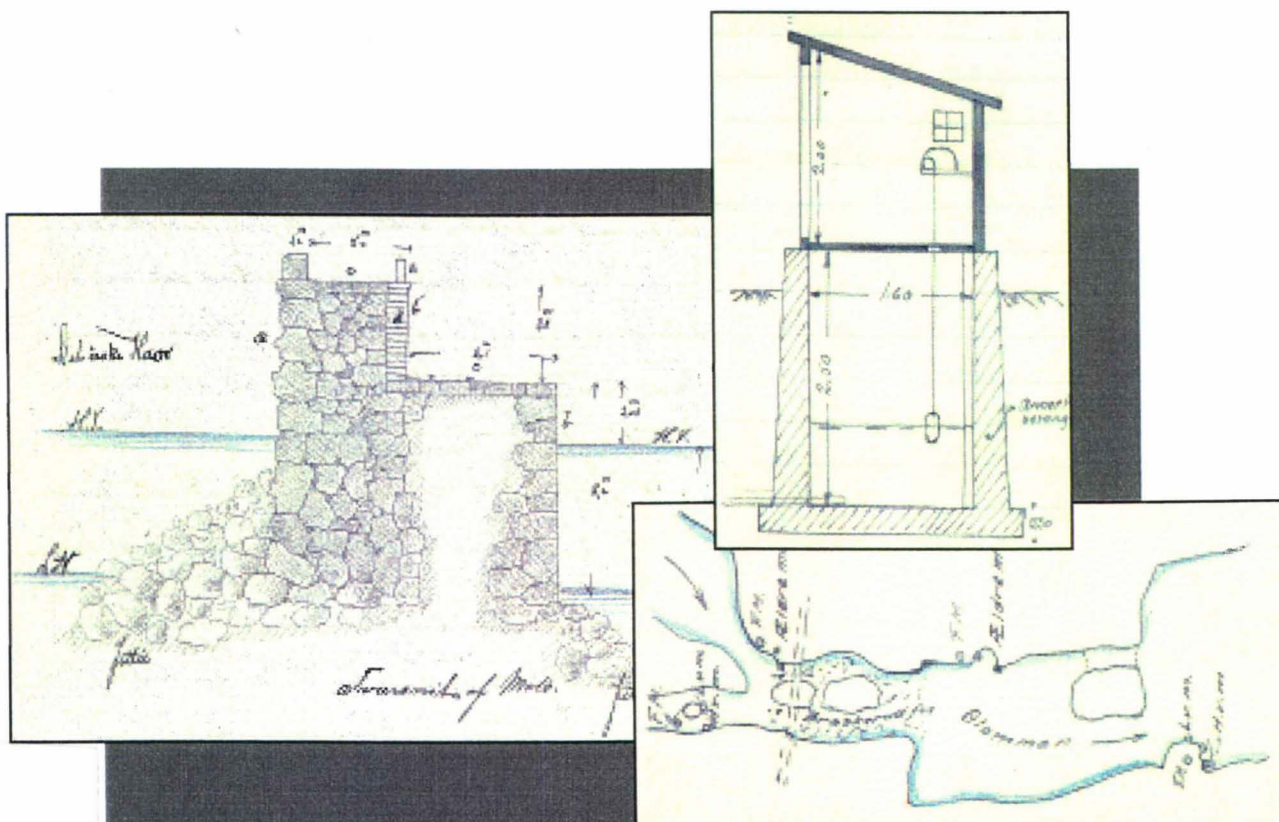

**Norges
vassdrags- og
energidirektorat**

**NORGES
VASSDRAGS- OG ENERGIVERK
BIBLIOTEK**

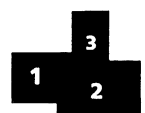
Toril Almenningen
Helena Nynäs
Tine S. Jorde

Sluttrapport «Nettverksprosjektet» - plan for «Prosjekt Museumsordning»

1111

Omslagsillustrasjoner: (1) Tverrsnitt molo Holyhead, Peter Blix 1862
(2) Vannmerkeregistrering, Braskerud Glomma, assistent Slottan 1913
(3) Søre Osa Limnigraf, ing. H. Klæboe 1935

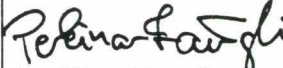
Tittel: Sluttrapport "Nettverksprosjektet" - plan for "Prosjekt Museumsordning"	Dokument nr. 18
Saksbehandlere: Toril Almenningen, Helena Nynäs, Tine S. Jorde	Dato: Desember 1998
	Rapporten er åpen
Oppdragsgiver: NVE, Styringsgruppa for Nettverksprosjektet.	Opplag: 100

Sammendrag

Nettverksprosjektet ble gjennomført i perioden juli-97 til desember-98. Prosjektet omhandler organisering av NVEs arbeid innenfor kulturminnevern og kunnskapsformidling. I sluttrapporten konkluderes det at NVE bør etablere en langsiktig museumsordning og ta initiativ til en landsverneplan for kulturminner for å ivareta sitt sektoransvar. Konklusjonene foreslås fulgt opp i Prosjekt Museumsordning 1999 – 2002. Rapporten inneholder en kort beskrivelse av resultater og plan for videreføring.

Emneord: Kulturminnevern -
Kunnskapsformidling - Museumsordning

Ansvarlig underskrift:

Per Einar Faugli
forskningssjef

**NORGES
VASSDRAGS- OG ENERGIVERK
BIBLIOTEK**

Innhold

Forord	1
Sammendrag	2
1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn og målsetninger	4
<i>1.1.1 Bakgrunn</i>	<i>4</i>
Bevaring av tekniske og industrielle kulturminner i Norge (1988)	4
Eldre innretninger i vassdrag (NVE Notat 05/1990)	4
Landskonferansen "Formidling og utvikling av kvaliteter ved vassdrag" 1994	4
"Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner" (1994)	5
"Vassdragsformidling og organiseringsbehov" (NVE publikasjon nr. 11/1996)	5
Kulturminnevern i NVE (etter 1996)	5
<i>1.1.2 Målsetninger</i>	<i>6</i>
1.2 Avgrensing, definisjoner, vegvalg	6
<i>1.2.1 Avgrensing</i>	<i>6</i>
<i>1.2.2 Definisjoner</i>	<i>7</i>
<i>1.2.3 Vegvalg</i>	<i>7</i>
1.3 Grupper og møtevirksomhet	9
<i>1.3.1 Organisering/grupper 1997-98:</i>	<i>9</i>
<i>1.3.2 Møtevirksomhet</i>	<i>10</i>
2. Resultat deloppgaver	11
<i>2.1.1 Status formidling NVE</i>	<i>11</i>
<i>2.1.2 Status kulturminnevern</i>	<i>11</i>
<i>2.1.3 Kontakt til andre statlige myndigheter</i>	<i>12</i>
<i>2.1.4 Forberede langsiktig ordning</i>	<i>12</i>
<i>2.1.5 Etablere samarbeid</i>	<i>13</i>
<i>2.1.6 Samarbeidstiltak</i>	<i>13</i>
<i>2.1.7 Intern kommunikasjon</i>	<i>14</i>
<i>2.1.8 Avslutning Nettverksprosjektet</i>	<i>14</i>
<i>2.1.9 Konklusjoner målsetninger</i>	<i>15</i>

3. Plan for Prosjekt Museumsordning	16
3.1 Mål	17
3.1.1 <i>Delmålsetninger:</i>	17
1. Museumsplan	17
2. Innsamling/bevaring	17
3. Landsverneplan	17
4. Forskning/formidling	18
5. Organisering	18
3.1.2 <i>Avgrensing/definisjoner</i>	18
3.2 Prosjektorganisering	19
3.2.1 <i>Delprosjekt Arkiv/bibliotek/info</i>	20
3.2.2 <i>Delprosjekt Landsverneplan</i>	20
3.2.3 <i>Delprosjekt Museumsfaglig samarbeid</i>	21
3.3 Hovedoppgaver og budsjett	21
3.3.1 <i>Hovedoppgaver:</i>	21
Ad. delmål 1: Museumsplan	21
Ad. delmål 2: Innsamling/bevaring	22
Ad. delmål 3: Landsverneplan	23
Ad. delmål 4: Forskning og formidling	24
Ad. delmål 5: Organisering	24
3.3.2 <i>Oppgaver/Budsjett 1999 - 2002</i>	27
Ad.oppg. 1	28
Ad.oppg. 2 og 3	28
Ad.oppg. 4 og 5	29
Kilder	29

Vedlegg 1: Framdriftsplan 1997-98

Vedlegg 2: Budsjett/regnskap 1997-98

Vedlegg 3: Delprosjekt Museumsplan for NVE

Vedlegg 4: Innsamling/bevaring - Delprosjekt arkiv/bibliotek

Vedlegg 5: Innsamling/bevaring - Delprosjekt Landsverneplan

Vedlegg 6: Forskning og formidling - Mål og oppgaver

Forord

Nettverksprosjektet som omhandler organisering av kulturminnevern og kunnskapsformidling i NVE, pågikk i perioden juli-97 til desember-98. Det ble organisert som et utviklingsprosjekt under NVEs FoU-seksjon. Mandat ble godkjent og styringsgruppe ble oppnevnt av NVE-ledelsen, men prosjektet har også hatt samarbeid med eksterne parter.

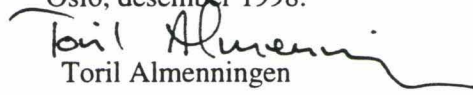
Prosjektet har en mangfoldig forhistorie. Den dreier seg om utredninger omkring nedlegging av eldre vassdragsinnretninger, landskonferanse om formidling av vassdragskvaliteter, konkrete henvendelser vedrørende støtte til bevaring av kulturminner langs vassdrag og formidling av norsk energi- og vassdragsforvaltning. Gjennom en kartlegging innenfor sektoren i 1995-96 ble det dokumentert 62 etablerte museer/ sentre som er energi- og vassdragsrelatert, mens 27 var under planlegging. NVE vedtok derfor at etaten ikke skulle etablere eller bidra til å etablere nye formidlingsinstitusjoner, men satse på samarbeid med eksisterende institusjoner når det gjelder vern av kulturminner og formidling.

Nettverksprosjektet har medført dialog med utvalgte museumsinstitusjoner og relevante statlige myndigheter som Norsk museumsutvikling, Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning. Det er enighet om at NVE har et kulturforvalteransvar. Dette innebærer at NVE må ivareta oppgavene som tilligger et etatmuseum, selv om det ikke etableres et nytt museum. NVE må sørge for god oversikt over og tilgjengelighet til norsk energi- og vassdragsforvaltnings historie, og ta initiativ til forskningsbasert formidling i forhold til denne historien. Konkrete oppgaver må løses før formidling kan skje. Dette gjelder kartlegging, identifisering, ordning, registrering og tilgjengeliggjøring. NVEs arkiv, bibliotek og løse gjenstander i NVEs eie må gjennomgås. Det bør velges ut representative "kulturminner på rot" som kan reflektere den nasjonale forvaltningens historie og NVEs fremtidige innsats innenfor kulturminnevern bør begrenses til disse. I tillegg må direktoratet sørge for at saksbehandlingen ivaretar hensyn til det lovverk og de retningslinjer som foreligger når det gjelder kulturminnevern.

Her er mange langsiktige oppgaver å ta fatt på. Det er gledelig at det i budsjettproposisjonen for 1999, fra Olje- og energidepartementets side (OED), er påpekt viktigheten av å etablere en museumsordning for NVE på linje med andre samfunnssektorer som olje-, post-, tele-, og vegsektoren.

Rapporten er utarbeidet ved Seksjon for forskning og utvikling, hvor Toril Almenningen har hatt hovedansvaret for utarbeidelsen, med hjelp av Helena Nynäs og Tine S.Jorde. De ovennevnte har utarbeidet hver sin delutredning omkring framtidige oppgaver for museumsordningen som finnes i vedlegg.

Oslo, desember 1998.

Toril Almenningen
Prosjektleder

Sammendrag

Denne rapporten markerer avslutningen på Nettverksprosjektet som er gjennomført i 1997-98.

Formålet med prosjektet har vært å etablere samarbeidsavtaler med noen få utvalgte formidlingsinstitusjoner i en av NVEs regioner. Samarbeidet skulle løse praktiske oppgaver knyttet til vern og formidling av kulturminner langs vassdrag, og formidling av NVEs arbeidsområder innen energi og vassdrag, før og nå. Prosjektet skulle utvikle en organisering som kunne overføres til de andre regionene, og måtte derfor vurdere en framtidig arbeidsfordeling mellom regionene og mellom regionene og hovedkontoret i Oslo. Prosjektet skulle også legge fram kostnader og forslag til finansiering av samarbeidet.

Region Øst, med regionkontor på Hamar, og som består av fylkene Oslo/Akershus, Østfold, Oppland og Hedmark ble valgt som pilotregion (AFoU-notat 1/97).

Rapporten gir følgende hovedkonklusjoner:

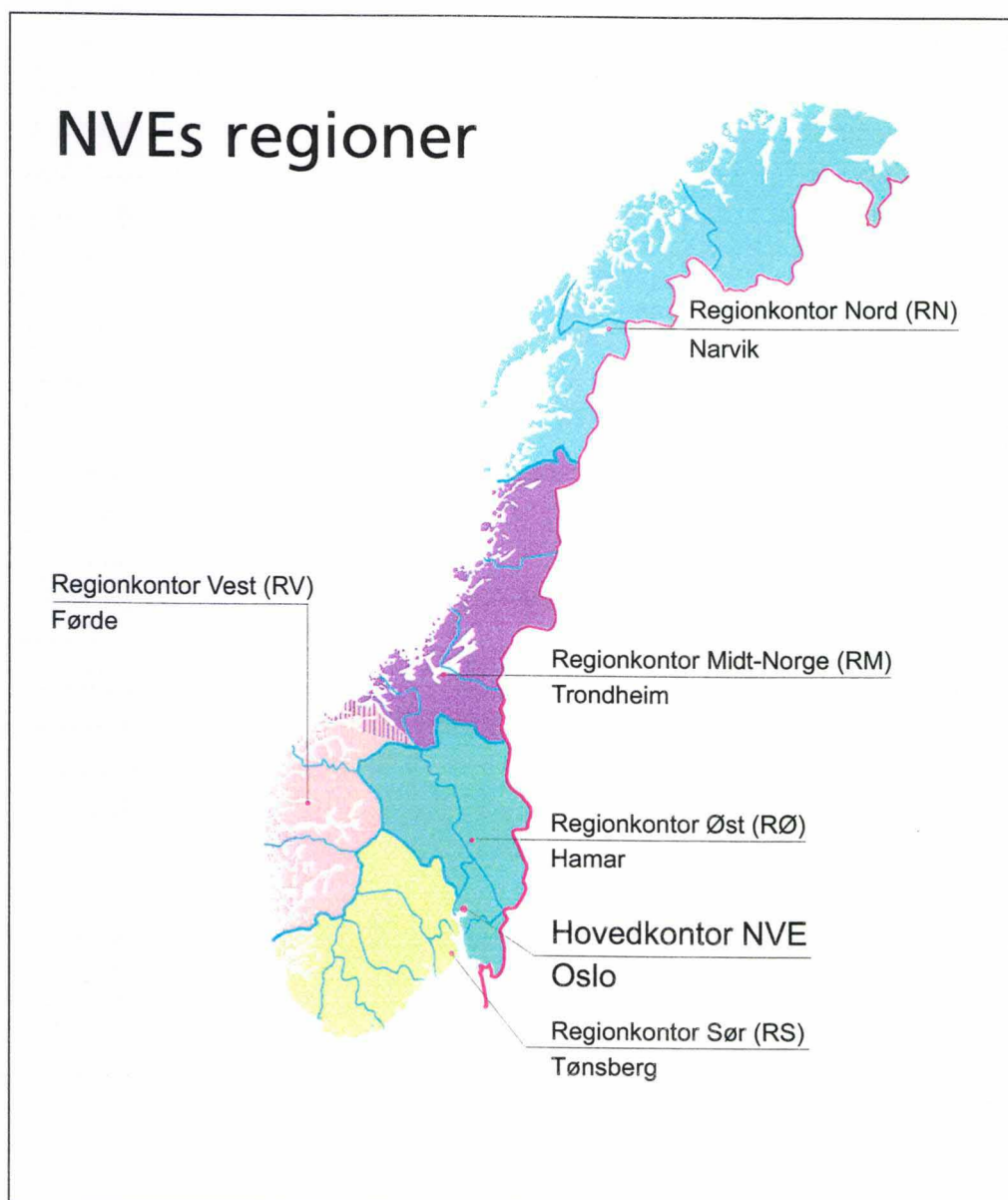
1. Styringsgruppa for prosjektet har definert oppgaver knyttet til kulturminnevern og formidling til å være museale oppgaver bestående av innsamling, bevaring, forskning og formidling av NVEs historie. Dette betyr at NVE tar ansvar for sin forvaltningshistorie i samsvar med Stortingsmeldinger omkring vern av faste kulturminner og drift av etatsmuseer. Styringsgruppa har på grunnlag av denne målforståelsen sett det nødvendig å utvide pilotområdet fra en region til et nasjonalt perspektiv. Det er innledet dialog med fire museer; Norsk Skogbruksmuseum, Vestnorsk Industristadmuseum, Norsk Industrierbeidermuseum og Norsk Bremuseum. Et samarbeid omkring museale oppgaver vil avtales med utgangspunkt i utkast til en langsiktig museumsplan for NVE. Dette utkastet foreligger 1/3-99. Det er forespeilet avtaleinngåelse i løpet av høsten 1999.
2. Det er lagt fram forslag til Olje- og energidepartementet (mai-98) om videreføring i et hovedprosjekt (Prosjekt Museumsordning) over tre år med en økonomisk ramme på 10 mill. kr. I sluttrapporten til Nettverksprosjektet er hovedprosjektet utvidet med 1 år, til og med 2002 og rammen foreslås utvidet til 12,4 mill. Det foreslås oppstart i 1999 innenfor en budsjetttramme på 2 mill. kr.
3. Forslag til arbeidsfordeling mellom regioner og hovedkontor er ikke fullført. Det forutsettes et utkast til en museumsplan, før eksterne og interne parter kan drøfte og avtale oppgavefordelingen.
4. Det er etablert kontakt med Norsk museumsutvikling (NMU), Riksantikvaren (RA) og Direktoratet for naturforvaltning. NMU og RA inviteres til å sitte i referansegruppe for Prosjekt Museumsordning. NMU deltar i arbeidsgruppe som utarbeider museumsplan for NVE.

5. Prosjekt Museumsordning som følger opp Nettverksprosjektets konklusjoner har som formål å etablere en langsiktig museumsordning som skal ta vare på minner knyttet til norsk energi- og vassdragsforvaltning og NVEs virksomhet. Ordningen skal baseres på samarbeid med eksisterende museer som har alle basisfunksjonene ivaretatt; innsamling, bevaring, forskning og formidling.

Den langsiktige museumsordningen skal belyse sammenhengen mellom energi- og vassdragsforvaltningen og den samfunnsmessige utviklingen.

Museumsordningen skal spre kunnskap om utviklingen innenfor energi- og vassdragsforvaltningen og gjøre NVEs rolle kjent. Museumsordningen skal også presentere framtidsperspektiver for forvaltningen.

Det er satt opp en plan med 5 delmål, prosjektorganisering, hovedoppgaver og budsjett.

1. Innledning

Kap.1 inneholder bakgrunn, målsetninger, vegvalg og organisering av prosjektet.

Kap.2 inneholder kort beskrivelse av resultater og konklusjoner i forhold til delmålsetningene. Kap. 3 inneholder plan for iverksetting av konklusjonene.

1.1 Bakgrunn og målsetninger

1.1.1 Bakgrunn

De viktigste aktiviteter og resultater som har ført fram til dette prosjektet er:

Bevaring av tekniske og industrielle kulturminner i Norge (1988)

Utvalget for teknisk og industrielt kulturarvern, oppnevnt av Norsk Kulturråd, leverte sin innstilling i 1988. Dette var det første forsøk på å se Norges industrihistorie samlet og foreslå hvordan vi skal ta vare på denne historien. Mange av kulturminnene er knyttet til utnyttelsen av vannressursene og ligger i umiddelbar nærhet til vassdragene. Utvalget behandlet bl.a. kulturminner som fløtningsanlegg, vannrenneanlegg, møller, kraftanlegg og kanaler. De så for seg delt ansvar mellom ulike forvaltningsnivåer, bransje og frivillige organisasjoner pga. de store kostnadene forbundet med bevaring. Når det gjelder kraftanlegg viste de til kraftselskapene (bransjen), som burde kunne bruke verneverdige anlegg i sitt informasjonsarbeid.

Eldre innretninger i vassdrag (NVE Notat 05/1990)

I 1988 nedsatte NVE-Vassdragsdirektoratet et utvalg ("Eldreutvalget") med representanter fra NVE, Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning. Det leverte sin innstilling i 1990 og tok for seg en undergruppe av tekniske kulturminner som kalles eldre vassdragsinnretninger. Disse er delt inn i 8 grupper; dam uansett formål, energiforsyning, tømmerfløtning, kommunikasjon, fiskeinnretning, gruvedrift, mur/forbygning og annet. Utvalget foreslo et arbeidsopplegg for å registrere innretningene, og mente dette var en oppgave for NVE. Det ble foreslått økte midler på statsbudsjettet. Utvalget kommenterte også lovverket og kommentarene er innarbeidet i utkast til ny vannressurslov. Det ble ikke bevilget økte midler og arbeidet ble derfor lagt på is i NVE.

Landskonferansen "Formidling og utvikling av kvaliteter ved vassdrag" 1994

I 1994 arrangerte NVE i samarbeid med fylkeskommunene Rogaland og Telemark, en landskonferanse på Bolkesjø i Telemark. Temaet gjenspeilte det faktum at formidling av kulturminnene har blitt stadig mer viktig. Både NVE-direktør og den tidligere lederen av "Eldreutvalget" holdt innlegg om helhetlig vassdragsforvaltning og vassdragsinnretninger. Stillstanden på området ble påpekt av utvalgets leder. Han mente staten bør ta ansvar for oversikt/registrering og prioritering av kulturminnene

ut fra nasjonale verdier og fordele basisbevilgninger. Fylkene burde prioritere regionalt og være pådriver for regionale saker samt bistå med bevilgninger. Kommunene og lokalmiljøet har viktig ansvar når det gjelder kulturminnevern og planprosessen, tilrettelegging for bruk og vedlikehold av kulturminnene.

"Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner" (1994)

I 1994 kom også Riksantikvarens oppfølging av Kulturrådets arbeid fra 1988. Riksantikvaren prioriterte 8 større nasjonale anlegg i samarbeid med Kulturdepartementet. Det ble foreslått at man arbeidet videre med landsverneplaner for ulike undergrupper av tekniske kulturminner, bl.a. kraftverk og vassdragsinnretninger. Det pekes på ny vannressurslov og "Eldre-rapporten" fra 1990 som utgangspunkt for arbeidet med vassdragsinnretningene.

"Vassdragsformidling og organiseringsbehov" (NVE publikasjon nr. 11/1996)

Under landskonferansen i 1994 pekte NVE-direktøren på behovet for en oversikt over kulturminner og formidling/informasjon innenfor vassdrag/energi-sektoren. Dette arbeidet ble igangsatt og fullført i NVE-regi i 1995-96 som et eget prosjekt; *Vassdragsformidling og organiseringsbehov*. Prosjektet avdekket at det er svært mange aktører på denne arenaen. Bransjen (energiprodusentene), ulike forvaltningsmyndigheter og -nivåer og frivillige organisasjoner arbeider med kulturvern, bruk og formidling. Det er enkeltprosjekter knyttet til restaurering av vassdrags- og energimiljø, ulike typer museer, informasjonssentre, plantiltak og bygdeutviklingstiltak. Prosjektet konkluderte med å foreslå at NVE utviklet en museumsordning basert på samarbeid med noen av disse eksisterende institusjonene. Dette ble godkjent av NVE-ledelsen mai-96 og oversendt Olje- og energidepartementet for å søke støtte til gjennomføringen. Midler ble avsatt på 1997-budsjettet.

Kulturminnevern i NVE (etter 1996)

Selv om det overordnede arbeidet med kulturminner og NVEs kulturhistorie har manglet en langsiktig organisering, har etaten også tidligere gjennomført oppgaver på området i sin løpende virksomhet. Etaten har støttet enkeltprosjekter vedrørende registreringer av innretninger, istandsetting og vedlikehold. Kulturminnevern har også kommet inn i konsesjonsbehandling, konsekvensutredning, kvalitetssikring av arealplaner osv. NVE Region Sør gjennomførte i 1996-97 et samarbeidsprosjekt med fylkeskommuner og kommuner i Vestfold og Buskerud; *Kulturminner langs Numedalsvassdraget*. Her fikk NVE konkret regional samarbeidserfaring omkring kulturminnevern. Dette prosjektet videreføres nå i et 5-årig hovedprosjekt i regi av fylkeskommunene.

1.1.2 Målsetninger

Følgende målsetning ble formulert for Nettverksprosjektet:

"Nettverksprosjektet skal etablere samarbeidsavtaler med noen få utvalgte institusjoner i en region. Samarbeidet skal løse praktiske oppgaver knyttet til vern og formidling av kulturminner langs vassdrag, samt formidling av NVEs arbeidsområder innen energi og vassdrag, før og nå. Det skal etableres formell kontakt med Riksantikvaren, Norsk museumsutvikling og Direktoratet for naturforvaltning.

Prosjektet skal utvikle en organisering som skal overføres til de andre regionene, og må derfor vurdere en framtidig arbeidsfordeling mellom regionene og mellom regionene og hovedkontoret, når man utvikler nettverket for en region. Prosjektet skal legge fram kostnader og fremme forslag til finansiering av en landsdekkende nettverksordning mellom NVE og formidlingsinstitusjoner. Region Øst er valgt som pilotregion." (Vedtatt av NVE-ledelsen mai-97)

Følgende delmål ble formulert:

Delmål 1:

"Etablere samarbeidsavtaler i den utvalgte region med institusjoner som dekker flere av våre arbeidsområder og som kan og vil tilpasse seg kvalitetskrav."

Delmål 2:

"Legge fram forslag til en langsiktig ordning inkl. behov for personale og tiltaksmidler regionalt og sentralt."

Delmål 3:

"Legge fram forslag til arbeidsdeling mellom regionene og mellom regioner/hovedkontor, og prioritering av arbeidsområder."

Delmål 4:

"Etablere kontakt til relevante andre statlige myndigheter."

Deloppgaver og milepeler ble definert i en framdriftsplan for prosjektet (vedlegg 1).

1.2 Avgrensing, definisjoner, vegvalg

Det viktigste bakgrunnsmateriale for Nettverksprosjektet var en fylldig utredningsrapport med mulige samarbeidsområder og analyse av samarbeidsparter; *Museer, informasjonssentre og NVE* (jf.1.1.1). Denne resultatrapporten (for "Prosjekt Vassdragsformidling og organiseringsbehov") dannet utgangspunkt for mandat og igangsettelse av Nettverksprosjektet.

1.2.1 Avgrensing

NVE har en ytre etat bestående av fem regionkontorer plassert i henholdsvis Tønsberg, Førde, Hamar, Trondheim og Narvik. Ut fra vurdering i

Vassdragsavdelingen, som regionkontorene var underlagt (fra 1.11.98 underlagt regiondirektør), ble prosjektet geografisk avgrenset til Region Øst for å utvikle avtaler som kunne overføres til de andre regionene. Region Øst består av fylkene Oslo/Akershus, Østfold, Oppland og Hedmark og har kontor i Hamar. Region Øst ble valgt pga. kapasitet og egnede samarbeidsparter blant museer og sentre.

1.2.2 Definisjoner

Type samarbeidsavtaler og institusjoner er nærmere beskrevet i NVE-publikasjon 11/96. Her er nettverksavtaler beskrevet og det ble anbefalt kontakt med SND, Nettverksseksjonen for å innhente erfaringsmateriale omkring denne type samarbeid. Institusjonene var beskrevet som:

1. Store virksomheter, med dertil hørende ressurser, tilbud, tema og geografisk område, og som kan og vil tilpasse seg NVEs krav.
2. Mellomstore virksomheter som dekker et/ flere av NVEs fagområder og som kan og vil tilpasse seg NVEs krav.

Oppgaver knyttet til vern og formidling av kulturminner langs vassdrag, samt formidling av NVEs arbeidsområder er beskrevet i nevnte NVE-publikasjon 11/96. Styringsgruppa for Nettverksprosjektet definerer disse oppgavene som museale oppgaver bestående av innsamling, bevaring, forskning og formidling knyttet til NVEs forvaltningshistorie. Det historiske materiale (dokumenter, fotos, gjenstander og lignende) skal samles inn, registreres og bevares etter faglige retningslinjer. Det vil bety å bygge opp en varig kunnskapsbase som igjen er en forutsetning for å igangsette forskning og formidling.

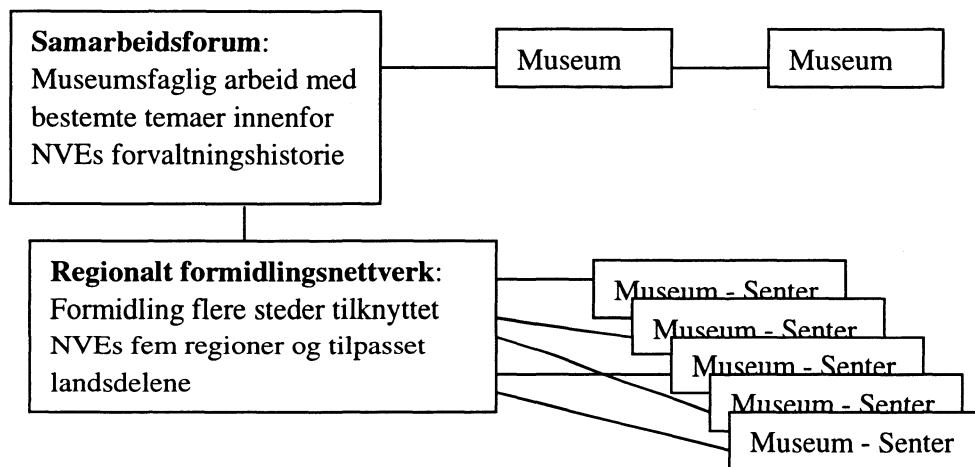
Arbeidsfordelingen mellom regionkontorer og hovedkontor i Oslo er under stadig utvikling. En museumsordning krever at man avklarer arbeidsfordelingen mellom regionene og hovedkontoret.

1.2.3 Vegvalg

Etter kontakt med store og mellomstore institusjoner som Fetsund Lenser, Norsk Skogbruksmuseum, Energisenteret og Norsk Teknisk Museum i Region Øst, ble det nødvendig å justere mål. Dette var avgjørende for å fortsette dialog med tiltenkte samarbeidsparter, i særdeleshet museer. I møte på Fetsund januar-98 med ovennevnte institusjoner, ble det presisert at formidling alene ikke var interessant å samarbeide om og det ble konkludert med at prosjektet måtte presisere ambisjonsnivå på arbeidet med NVEs forvaltningshistorie og tenke langsiktig hvis museumsinstitusjoner er tenkt som fremtidige samarbeidsparter. Å igangsette formidlingstiltak i samarbeid med museer krever samlet og oversiktlig historisk materiale. Dette forelå ikke tilfredsstillende i NVE. Det krever et systematisk arbeid med identifikasjon, registrering og samordning av historisk materiale.

1. Styringsgruppen vedtok derfor i februar-98 å drøfte samarbeid med fokus på de to hovedtemaene energi- og vassdragsforvaltning og velge to hovedsamarbeidsparter (større museer) ut fra nasjonalt perspektiv. Samarbeidet skulle utvikles ut fra en museumsfaglig plattform. De tunge museale oppgavene; innsamling/bevaring skulle konsentreres til noen få institusjoner og formidlingsrettet innsats med basis i disse, kunne iverksettes sammen med flere museer/sentre på sikt. Det ble bestemt å fokusere på Norsk Skogbruksmuseum som sentral samarbeidspart innenfor hovedtemaet "vassdragsforvaltning" og igangsetting av forprosjekt med temaene flom, forbygninger og erosjon som et konkret tiltak i 1998.

Skissering av museumssamarbeid:

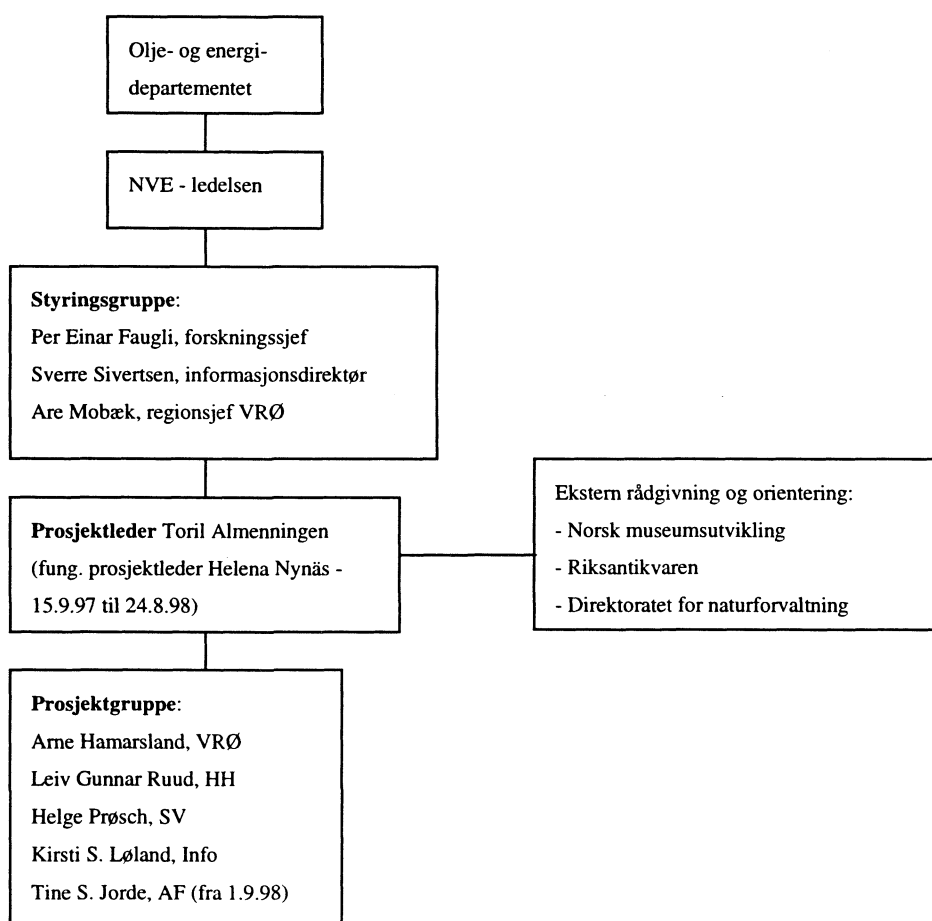
2. På bakgrunn av valgt ambisjonsnivå og det nasjonale perspektiv kunne ikke NVEs regioninndeling fungere styrende for å utvikle arbeidet med de museale basisfunksjoner. Prosjektet skiftet derfor fokus fra det regionale til det nasjonale nivået (hele "museums-Norge" uavhengig av NVEs regioninndeling) og ble konsentrert til dialog med tre store/mellomstore institusjoner; Norsk Skogbruksmuseum, Vestnorsk Industristadmuseum (VIM) og Norsk Industrierbeidermuseum (NIA). Kontakten mot Norsk Skogbruksmuseum ble intensivert. NIA og VIM ble kontaktet for å drøfte institusjonenes forutsetninger og interesse for å inngå langsiktig samarbeid innenfor hovedtemaet energiforvaltning (vannkraftforvaltning). NSM, VIM og NIA ble valgt pga. institusjonelle og faglige forutsetninger. I tillegg hadde NVE bak seg et mangeårig forhold til disse institusjonene, både formelt og uformelt.

I august 1998 ble Norsk Bremuseum kontaktet for å drøfte museets interesse for formelt samarbeid innenfor NVEs museumsordning. NVE er med i stiftelsen Norsk Bremuseum og har ytt faglig støtte siden museet ble etablert i 1989. NBM er tiltenkt museumsfaglige oppgaver innenfor fagområdene is/bre/hydrologi innenfor NVEs museumsordning. Ved museet vil disse fagområder kunne forankres på langsiktig basis. Det gjenstår ennå å spesifisere og konkretisere form og innhold på samarbeidet.

3. Etter en større museumssamling i oktober-98 konkluderte styringsgruppa med at det ikke er aktuelt å inngå avtaler med museer før en museumsplan for NVE er utarbeidet. Denne vil være utgangspunkt for drøftelser omkring faglig og geografisk fordeling av museale oppgaver. Samarbeidsavtalene bør bestå av en generell del som gjelder museumsordningen og en spesiell del som angår forholdet mellom NVE og det enkelte museum. Arbeid med en museumsplan for NVE ble raskt igangsatt. Vestnorsk Industristadmuseum v/daglig leder Randi Bårtvedt fikk i oppdrag å utarbeide planen i fellesskap med NVE og med faglig støtte fra Norsk Skogbruksmuseum og Norsk Museumsutvikling. Arbeidet vil foregå november 1998 – februar 1999.

1.3 Grupper og møtevirksomhet

1.3.1 Organisering/grupper 1997-98:

Økonomisk ramme: Kr. 1,3 mill. Budsjett og regnskap – Vedlegg 2.

1.3.2 Møtevirksomhet

Prosjektgruppen har hatt 7 møter. Ideelt sett skulle alle fagavdelinger vært representert, men Energi- og Markedsavdelingene (E og M) har ikke hatt kapasitet. Alle avdelingsdirektører har vært orientert gjennom utsendelse av statusrapporter fortløpende. Arbeidet har bestått i å innhente oversikt over relevante kunnskapsprodukter NVE besitter (litteratur, fotos og lignende) og etter hvert også å drøfte strategi.

Prosjektgruppen har utarbeidet en oversikt over NVEs arbeidsområder, kunnskapsprodukter og bidrag innenfor kulturminnevernet. Bidrag fra avdelingene E og M mangler. Det ble utarbeidet en intern versjon av denne kunnskapsoversikten, som var planlagt produsert skriftlig på papir (håndboksform) og elektronisk. Oversikten ble brukt som et første skritt i tilnærming mot museer og informasjonssentre i region Øst. Etter strategidrøfting ble arbeidet med oversikt over NVEs arbeidsområder og kunnskapsprodukter nedprioritert. Fra og med mars 1998 var ikke prosjektgruppen som helhet aktiv. Region Øst v/Arne Hamarsland og fung.prosjektleder har imidlertid arbeidet med samarbeidsutvikling med Norsk Skogbruksmuseum, gjennom avtaleutforming og drøftelser omkring samarbeidsprosjekter. Fra 1.9.98 har prosjektleder og prosjektmedarbeiderne Nynäs og Jorde dannet arbeidsgruppe med jevnlig møter.

Styringsgruppen har avholdt 7 møter. Viktige vegvalg og prioriteringer som styringsgruppen har tatt er allerede beskrevet i innledningen (jf.1.2.3).

Møter med OED: Prosjektet har hatt to møter med OED; 29.1 og 20.5.98 angående videreføring av prosjektet. Til møtet 29.1.98 ble det framlagt et notat om NVEs ambisjonsnivå og oppfølging. Departementet kunne ikke gi konkrete signaler på økonomisk oppfølging, men støttet generelt opp under at OED og NVE har et selvstendig ansvar for sin del av norsk forvaltningshistorie. Til møtet 20.5.98 ble det framlagt et notat "*Samarbeid NVE - museer og kulturminnemyndigheter - Ambisjoner, strategi, organisering og kostnader.*" I notatet foreslås Nettverksprosjektet videreført i et hovedprosjekt over tre år med en økonomisk ramme på 10 millioner kr. Notatet ble ansett for å være et godt utgangspunkt for det videre arbeidet. OED har ellers deltatt på møter i styringsgruppa og under museumssamling i oktober-98.

2. Resultat deloppgaver

Framdriftsplan finnes i vedlegg 1. Nedenfor er resultatene kort oppsummert. Avslutningsvis konkluderes det i forhold til målsetninger for prosjektet.

2.1.1 Status formidling NVE

Oppgaven bestod i å få oversikt og registrere historisk materiale som er aktuelt å bruke når temaer tilknyttet etatens arbeidsområder i fortid og nåtid skal formidles på museer/sentre.

Følgende resultater foreligger:

1. Oversikt over NVEs fagområder og kunnskapsprodukter beskrevet i et internt notat som grunnet omprioriteringer ikke ble bearbeidet i perioden etter januar 1998.
2. Grov oversikt over fotosituasjon for avdelinger og regionkontorer som et utgangspunkt for arkivarbeid.
3. Registrering av utstyr (måleinstrumenter) med konservatorassistanse fra Norsk Teknisk Museum. Liste over utstyret i kjeller Middelthunsgt.29 foreligger i uke 50, 1998. Region Øst har identifisert eldre anleggsutstyr på Elverum.
4. Arbeidet med annet historisk materiale i NVEs eie er igangsatt på arkivet ved ansettelse av arkivkompetent historiker 1.9.98. Arkivarbeidet gjelder historiske dokumenter og foto. Å ivareta og tilgjengeliggjøre etatens eldre arkivmateriale er en av hovedoppgavene – arbeidet krever et løft og er høyt prioritert i hovedprosjektet.
5. Biblioteket er involvert i siste fase av prosjektet.

2.1.2 Status kulturminnevern

- Kulturminnevern innen NVE er kort beskrevet i den tidligere nevnte NVE-publikasjon 11/96 og i rapporten "Kulturminner langs Numedalsvassdraget."
- Nettverksprosjektet har gjennomgått bruken av post 30, 31 for perioden 1993-97 og post 70 for perioden 1993-95, for om mulig å kunne fastsette virkemiddelbruken når det gjelder kulturminnevern. Det viste seg vanskelig å skille ut miljøtiltakene fra andre tiltak i ettertid. En skjønnsmessig gjennomgang foretatt av saksbehandlere i regionene viser :

Post 30/31: ca. 8,5 mill over 4 år

Post 70: ca. 1,1 mill. over 2 år

Virkemiddelbruken bekrefter at kulturminnevern er en del av NVEs arbeide, uten at dette synliggjøres over budsjettet og uten at det eksisterer klare retningslinjer for satsingen fra OEDs side.

- Nettverksprosjektet har overtatt bakgrunnsmateriale fra "Eldreutvalget" 1988-90. Dette befinner seg i AFoUs arkiv. Videre er det samlet inn materiale omkring tekniske og industrielle kulturminner for perioden etter 1990. De aktuelle kulturminner og NVEs ansvar, arbeide og behov er beskrevet i eget vedlegg 5. Her blir det foreslått at NVE organiserer sitt arbeide med kulturminnevern gjennom å ta initiativ til en landsverneplan for energi- og vassdragsrelaterte kulturminner. Det gjenstår avgrensing/målpresisering og videre planlegging av denne prosessen.

2.1.3 Kontakt til andre statlige myndigheter

Norsk museumsutvikling har blitt orientert om og gitt råd til prosjektet.

Kontaktperson er avdelingsleder Espen Hernes. Det samme gjelder Riksantikvaren, der kontaktperson er førstekonsulent Gustav Rosnes. Direktoratet for naturforvaltning (DN) er fortløpende orientert om prosjektet og har holdt NVE orientert om sitt arbeid med nasjonalparksentre. Under et fellesmøte med nasjonalparksentre i Eidfjord 7.- 8. september 1998 ble relasjonen mellom NVEs museumsordning og DNs nettverk av nasjonalparksentre tatt opp. NVE vil ikke kunne bidra økonomisk til nasjonalparksentre, men vil komme med faglige bidrag der det er relevant. I kraft av at Norsk Bremuseum er en av NVEs samarbeidsparter samtidig som museet har status som nasjonalparksenter, vil det kunne få en sentral rolle i faglig samarbeid mellom NVE og DN fremover. Kontaktperson i DN er informasjonskonsulent Christine Stene.

Utover dette har prosjektet hatt kontakt med Vegdirektoratet, Norsk Vegmuseum, Norsk Teknisk Museum, Norsk Telemuseum og Norsk Folkemuseum for å innhente erfaringer om musealt arbeid.

2.1.4 Forberede langsiktig ordning

I januar 1998 ble følgende deloppgaver pekt på som nødvendige å videreføre; oversikt NVEs historiske materiale, organisering av museumssamarbeid og organisering av kulturminnevern. Det ble lagt stor vekt på oversikt over historisk materiale som en forutsetning for de øvrige oppgaver.

I mai 1998 foreslås videreføring i et hovedprosjekt over tre år med en økonomisk ramme på 10 millioner kr. Hovedprosjektet skal videreutvikle intern og ekstern organisering av arbeid med museumsinstitusjoner og kulturminnemyndigheter. I november 1998 foreligger plan for Prosjekt Museumsordning der prosjektperioden er utvidet med 1 år til og med 2002 og rammen er utvidet til 12,4 mill.kr.

2.1.5 Etablere samarbeid

Etter møtet med museer og sentre på Fetsund januar 1998 ble det foretatt vegvalg i styringsgruppa (jf. kap.1.2.3). Det innebar at konkret avtaleutforming ble utsatt til fordel for interne avklaringer av ambisjonsnivå /strategi og innspill overfor OED (budsjettforslag 1999). Dialogen med Norsk Skogbruksmuseum har fortsatt gjennom hele 1998. I mars 1998 startet drøftelser omkring bygging av en permanent vassdragsmodell på museets uteareal som del av NVEs satsing i samarbeid med Norsk Skogbruksmuseum. Det foreligger et utkast til samarbeidsavtale som vil bli endelig klar desember 1998. Arne Hamarsland, Region Øst leder arbeidet med installasjonen og avtalen.

I oktober 1998 utarbeidet prosjektet et forslag til intensjonsavtale mellom Norsk Skogbruksmuseum, Norsk Industriarbeidermuseum, Norsk Bremuseum, Vestnorsk Industristadmuseum og NVE. Under en museumssamling i Oslo 15.-16.10.98 var det stor enighet om å utsette avtaleutforming inntil en museumsplan foreligger. Arbeid med museumsplan i samarbeid med Vestnorsk Industristadmuseum og Norsk Skogbruksmuseum er derfor igangsatt som en egen deloppgave fra 1.11.98 – 28.2.99 jf. vedlegg 3.

2.1.6 Samarbeidstiltak

Det er igangsatt et konkret samarbeidstiltak med Norsk Skogbruksmuseum i 1998. For øvrig har prosjektet konsentrert dialogen med Norsk Skogbruksmuseum (NSM), Norsk Industriarbeidermuseum (NIA), Vestnorsk Industristadmuseum (VIM) og Norsk Bremuseum (NBM) til å drøfte NVEs forslag til museumsordning, avklare museenes forutsetninger og potensialer for å inngå langsiktig samarbeid samt å utvikle avtaleverk. Det er avholdt flere møter som hatt karakter av idedugnad.

Prosjektet har øremerket 500 000 kr til samarbeidstiltak.

Samarbeidstiltak med NSM går ut på å bygge en permanent vassdragsmodell på museets uteareal som del av NVEs satsing i samarbeid med NSM. Til arbeidet med modellen har prosjektet øremerket kr. 200 000. I perioden 1.11.98 – 28.2.99 deltar NSM i arbeidet med NVEs museumsplan.

Samarbeid med VIM. VIM fikk etter søknad kr 30 000 i støtte til arbeid med en ideskisse der museets potensialer som formidler ble brukt som et utgangspunkt for å velge ut et egnet tema og egnede formidlingsmåter. Vi ser for oss at VIM med rammen Tyssedal kraftstasjon og livskraftig industrisamfunn kan fungere som en modell for "elektrisitetslandet Norge". I perioden 1.11.98 - 28.2.99 er VIM hovedaktør i arbeidet med NVEs museumsplan. VIM har i tillegg søkt NVE om midler til to samarbeidstiltak på totalt kr. 150 000. Midlene vil bli brukt til å utarbeide og gjennomføre museumsplanen.

Samarbeid med NIA og NBM: Med NIA og NBM har prosjektet drøftet NVEs forslag til museumsordning. NIA og NBM vil være høringsparter til arbeidet med museumplan som forventes foreligge 28.2.99.

Prosjekt Vassdragsmuseet LABRO: Prosjektets ambisjon er å etablere et spesialmuseum med vassdrag (Numedalslågen) som tema, med åpning i mai år 2000. Det er opprettet fast kontakt med prosjekt "Vassdragsmuseet LABRO", som også planlegger et teknologi- og kompetansesenter knyttet til fremtidig museumsdrift. Et forprosjekt for dette Teknologisenteret er støttet av OED.

2.1.7 Intern kommunikasjon

Utover møtereferater fra prosjektgruppen og styringsgruppen er prosjektets framdrift presentert i 3 statusrapporter. Disse er fortløpende sendt OED og NVEs avdelingsdirektører til orientering. Prosjektet er presentert på en faglunsj i NVE 13.5.98 og på regionsjefmøte 27.5.98. I forbindelse med møtet med samarbeidspartene oktober-98 ble det sendt ut en pressemelding og informert på Intranett om utviklingen. Prosjektet er omtalt i Vann og Energi nr. 5/1998. I tillegg vil prosjektet bli omtalt i kulturverntidsskriftet Fortidsverns temanummer om kulturminner og kraftverk som utkommer i slutten av november 1998. Som ledd i kommunikasjon og bevisstgjøring har prosjektet støttet utgivelsen av temanummeret med kr. 30 000. Alle NVE-ansatte fikk bladet utdelt i desember 1998. Sluttrapporten med videreføring er omtalt på Intranett desember-98.

2.1.8 Avslutning Nettverksprosjektet

Siden museumssamlingen på Lysebu oktober-98, har hovedvekten av arbeidet bestått i følgende:

1. Utarbeiding av prosjektbeskrivelse, milepelplan og kontrakt for delprosjekt Museumsplan for NVE. Det er opprettet en arbeidsgruppe bestående av deltakere fra NVE, VIM, NSM og NMU. Det første møte ble avholdt 9.11.98.
2. Det utarbeides en sluttrapport inkl. prosjektplan for perioden 1999-2002.
3. Det utarbeides vedlegg til prosjektplanen som beskriver status og framtidige museale oppgaver for NVE innen innsamling/bevaring, forskning og formidling. Dette må det arbeides videre med i forbindelse med museumplan og revideringer.

2.1.9 Konklusjoner målsetninger

På bakgrunn av definisjoner, vegvalg og resultater vil styringsgruppa legge fram følgende konklusjoner som svar på målsetninger (jf. kap.1.1.2):

- 1) *Etablere samarbeidsavtaler i den utvalgte region med institusjoner som dekker flere av våre arbeidsområder og som kan og vil tilpasse seg kvalitetskrav.*

Prosjektet har definert oppgaver knyttet til kulturminnevern og formidling til å være museale oppgaver bestående av innsamling, bevaring, forskning og formidling av NVEs historie. Dette betyr at NVE tar ansvar for sin forvaltningshistorie i samsvar med Stortingsmeldinger omkring vern av kulturminner og drift av etatsmuseer. Styringsgruppa har på grunnlag av denne målforståelsen sett det nødvendig å utvide pilotområdet fra en region til et nasjonalt perspektiv. Det er innledet dialog med fire museer; Norsk Skogbruksmuseum, Vestnorsk Industristadmuseum, Norsk Industriarbeider-museum og Norsk Bremuseum. Et samarbeid omkring museale oppgaver vil avtales med utgangspunkt i utkast til en langsiktig museumsplan for NVE. Dette utkastet foreligger 1/3-99. Det er forespeilet avtaleinngåelse i løpet av høsten 1999.

- 2) *Legge fram forslag til en langsiktig ordning inkl. behov for personale og tiltaksmidler regionalt og sentralt.*

Det er lagt fram forslag til OED i AFoU- notat 1/98, 8.5.98 "*Samarbeid NVE – museer og kulturminnemyndigheter.*" Her foreslås videreføring i et hovedprosjekt over tre år med en økonomisk ramme på 10 millioner kr. Hovedprosjektet skal videreutvikle intern og ekstern organisering av samarbeid med museumsinstitusjoner og kulturminnemyndigheter. I november 1998 foreligger plan for Prosjekt Museumsordning, der prosjektperioden er foreslått utvidet med 1 år til og med 2002, og rammen er utvidet til 12,4 mill.kr.

- 3) *Legge fram forslag til arbeidsdeling mellom regionene og mellom regioner/hovedkontor, og prioritering av arbeidsområder.*

Dette arbeidet er ikke fullført. Arbeidsfordelingen forutsetter et utkast til en museumsplan, inkl. historisk skisse over norsk energi- og vassdragsforvaltning og beskrivelse av museumsfaglige oppgaver, før eksterne og interne parter kan drøfte, avtale og prioritere oppgavefordelingen.

- 4) *Etablere kontakt til relevante andre statlige myndigheter.*

Det er etablert kontakt med Norsk museumsutvikling (NMU), Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning. NMU og Riksantikvaren inviteres til å sitte i referansegruppe for Prosjekt Museumsordning. NMU deltar i arbeidsgruppe som utarbeider museumsplan for NVE.

3. Plan for Prosjekt Museumsordning

Etableringen av en museumsordning for NVE skal sørge for at etaten tar ansvar for sin del av den norske kulturarven. Dette er i tråd med en rekke stortingsmeldinger og prinsippet om at den enkelte etat har et selvstendig ansvar for å dokumentere sin egen kulturhistorie, både i form av bevaring av faste kulturminner og drift av museer. Flere statsetater har derfor opprettet egne museale ordninger som skal ivareta etatens og/eller sektorens kulturminner på en faglig forsvarlig måte. Eksempler på dette er Norsk Vegmuseum, Norsk Telemuseum og Norsk Oljemuseum.

Vassdrag-, vannkraft-, og energisektoren (utenom olje/gass) har en 1000-årig historie i Norge (inkl. fløtning og før-industriell utnytting av vannkraft), og er en viktig sektor når det gjelder Norges utvikling til en moderne industrinasjon og velferdssamfunn. Både kulturminnemyndigheter og museer har derfor gjennom lengre tid beskjeftiget seg med denne historien. Bransjen representert ved de enkelte energiprodusentene har etablert egne museer og informasjonssentre, mest lokale, men også institusjoner som har ambisjoner om å være landsdekkende. Norsk Teknisk Museum har siden 1995 vært en institusjon med statlig finansiering og landsdekkende ansvar for teknikk og industrivirksomhet. Totalt har NVE kartlagt 36 museer og 26 informasjonssentre som kaller seg energi- og vassdragsrelatert. I tillegg var det i 1996 planlagt 27 nye museer og sentre på området.

Disse institusjonene har ulike innfallsvinkler til tema, men ingen har NVEs historie som tema. Det forutsetter tilgang til og bevaring av etatens kulturminner i form av både muntlige og skriftlige kilder, foto/film, gjenstander osv. NVE vil bygge sin museumsordning på eget arbeid og museumsfaglig samarbeid med noen få eksisterende institusjoner (jf. NVE-publikasjon 11/96).

Det er flere grunner til å ta vare på NVEs skriftlige og ikke-skriftlige materiale. Dokumentasjonen har verdi i NVEs daglige arbeid og den kan også ha verdi for ettertiden, både for forskere og for allmennheten. Ved å ta vare på og tilgjengeliggjøre materialet ivaretar NVE både sitt kulturforvalteransvar og oppfyller de krav direktoratet er pålagt gjennom instruks- og lovverk. Arbeidet med å dokumentere og formidle NVEs virksomhet vil også kunne bidra til å styrke NVE-ansattes identitet utad og innad.

Det er i løpet av Nettverksprosjektet fastslått fra OEDs side (St.prp.1 1998-99) at dette dreier seg om et arbeid som har langsiktige perspektiver og som skal gi NVE en museumsordning på lik linje med olje-, post-, tele-, og vegsektorene. Det er likevel nødvendig å organisere arbeidet som et prosjekt inntil styringsdokumenter, organiseringsform med driftsavtaler er på plass. Dette tar tid. NVE håper 3-4 år vil være tilstrekkelig for å få en langsiktig ordning på plass.

3.1 Mål

Hovedmålsetningen med prosjektet er å etablere en langsiktig museumsordning med formål å ta vare på minner knyttet til norsk energi- og vassdragsforvaltning og NVEs virksomhet. Ordningen skal baseres på samarbeid med eksisterende museer som har alle basisfunksjonene ivaretatt; innsamling, bevaring, forskning og formidling.

Museumsordningen skal belyse sammenhengen mellom energi- og vassdragsforvaltningen og den samfunnsmessige utvikling. Museumsordningen skal spre kunnskap om utviklingen innenfor området og gjøre NVEs rolle kjent.

Museumsordningen skal også presentere framtidsperspektiver.

Museumsordningen skal bygge sin virksomhet på den internasjonale museumsorganisasjonen ICOMs definisjon av et museum (jf.3.1.2).

3.1.1 Delmålsetninger:

1. Museumsplan

De museumsfaglige mål og oppgaver skal slås fast i en langsiktig museumsplan. Prosjekt Museumsordning skal fullføre arbeid med en første museumsplan som er satt i gang under Nettverksprosjektet. Museumsplanen er beskrevet som et delprosjekt med eget mandat og utkast til høring/behandling skal foreligge 1.3.99.

Museumsplanen vil bli et viktig styringsdokument for museumsordningen, et utgangspunkt for faste avtaler om faglig samarbeid med museumsinstitusjoner og grunnlagsmateriale for finansiering av kostnadskreven oppgaver og drift. Planen skal revideres etter behov.

2. Innsamling/bevaring

Dokumentasjonsarbeidet som pågår i NVE skal ivareta både arkivfaglige pålegg som NVE er underlagt gjennom lover og instruks, og museumsfaglige behov.

Museumsfaglig arbeid gjelder språklige skriftlige kilder (uttrykt originalt materiale/trykt materiale), språklige ikke-skriftlige kilder (eks. intervjuer tidligere ansatte), og ikke-språklige kilder (foto/film/gjenstander). Gjennom dette arbeidet skal NVE skaffe oversikt over materiale som kan dokumentere NVEs historie og sørge for at innsamlet materiale bevares og tilgjengeliggjøres i samsvar med museale retningslinjer.

3. Landsverneplan

Innsamling/bevaring av gjenstander (både faste og løse) skal speile NVEs historie og sentrale utvalgte tema fastlagt i museumsplanen. Arbeidet foreslås organisert gjennom en landsverneplan for energi- og vassdragsrelaterte kulturminner. Den videre planlegging av verneplanen må sørge for ansvarsforankring, avgrensning og

definering når det gjelder type kulturminner. Det vil være nødvendig å søke samarbeid innen energi- og vassdragssektoren for å gjennomføre dette arbeidet. Aktuelle parter er eiere av vassdragsinnretninger, Riksantikvaren og fylkeskommunene. Det skal tas stilling til eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold av de utvalgte/innsamlede gjenstander.

4. Forskning/formidling

Gjennom å initiere forskning og igangsette ulike formidlingstiltak skal sentrale deler av energi- og vassdragsforvaltningens historie synliggjøres. Innenfor forskning skal teknikkhistoriske, kulturhistoriske, økonomihistoriske og sosialhistoriske innfallsvinkler vektlegges. Fleksible, flyttbare og regionalt tilpassede formidlingstiltak vil bli prioritert.

5. Organisering

Prosjekt Museumsordning skal videreutvikle organiseringen av ordningen internt i NVE og i samarbeid med eksisterende museer. Det skal inngås faste avtaler med museer innen høsten 1999. Avtalene skal fastslå langsiktig organisasjonsform for museumsordningen og ansvar/roller mellom NVE og museene når det gjelder de museale oppgaver; innsamling/bevaring, forskning og formidling. Det skal arbeides for å få på plass en langsiktig driftsavtale for ordningen med ansvarlig departement; OED.

Delmål er nærmere omtalt i avsnitt om hovedoppgaver nedenfor (kap.3.3).

3.1.2 Avgrensing/definisjoner

Et viktig skille, når det gjelder kulturminner og ansvarsforankring, går mellom minner NVE har **eieransvar og/eller forvaltningsansvar** for. Bibliotek, arkiv og en del løse gjenstander i NVEs eie har NVE faglig og økonomisk ansvar for. Faste gjenstander, som også kalles "**kulturminner på rot**", **eldre vassdragsinnretninger og tekniske og industrielle kulturminner** (jf. vedlegg 5) er ikke i NVEs eie. NVE som statlig sektormyndighet har forvaltningsansvar for vassdragsinnretningene med hjemmel i lovverk og forskrifter. I lovverket blir eieransvarets innhold fastlagt. Det er lagt opp til at forholdet mellom eieransvar og forvalteransvar må gjennomgås i forbindelse med delmål 3. Dette vil ha betydning for den videre oppfølging av utvalgte/innsamlede gjenstander, både faglig og økonomisk.

Med **minner, dokumentasjon eller historisk materiale** mener vi de sporene etter NVEs og forløperes virksomhet som er bevart og som forefinnes i NVEs varetekt, som er avlevert til Arkivverket og oppbevares der, eller som NVE har et kulturhistorisk og forvaltningsmessig ansvar for (jf. eldre vassdragsinnretninger). Dokumentasjonen foreligger i ulike former. Vi har valgt å dele disse inn i språklig og ikke-språklig materiale. Det språklige foreligger som unike eller mangfoldiggjorte

skriftlige dokumenter eller publikasjoner. Det ikke-språklige foreligger i form av fotografisk materiale, faste og løse gjenstander.

Når museumsordningen skal **baseres** på samarbeid med eksisterende museer som har alle basisfunksjoner ivaretatt, så betyr ikke det at NVE kun skal samarbeide med noen få museer i all framtid. Det er de tunge museumsfaglige oppgavene innsamling/bevaring og til dels forskning som blir begrenset til noen få, mens formidling også vil kunne foregå ved andre eksisterende institusjoner.

En museumsordning for en statsetat uten egne lokaler/bygning er ikke sett før i Norge. Dette er imidlertid i samsvar med statlig museumspolitik som sier at nye dokumentasjonsområder bør legges til eksisterende institusjoner da det allerede er ca. 800 museer i Norge (pluss ukjent antall informasjonssentre).

ICOMs definisjon av et museum (International Council of Museums) er felles for alle museer, inkludert norske:

- institusjon som tjener samfunnet og dets utvikling
- en institusjon av permanent karakter
- tilgjengelig for publikum
- ikke basert på profitt
- en samling av materielle vitnesbyrd
- en institusjon som driver innsamling, bevaring, forskning og formidling

En **landsverneplan** eller nasjonal verneplan skal sikre et utvalg representative kulturminner og kulturmiljøer som er plukket ut i henhold til en landsdekkende prioritering. For større kulturminner og kulturmiljøer må det foretas en streng prioritering ut fra en nasjonal ressursvurdering. Landsverneplaner skal gi innspill til fylkesvis verneplaner (Riksantikvarens 1994).

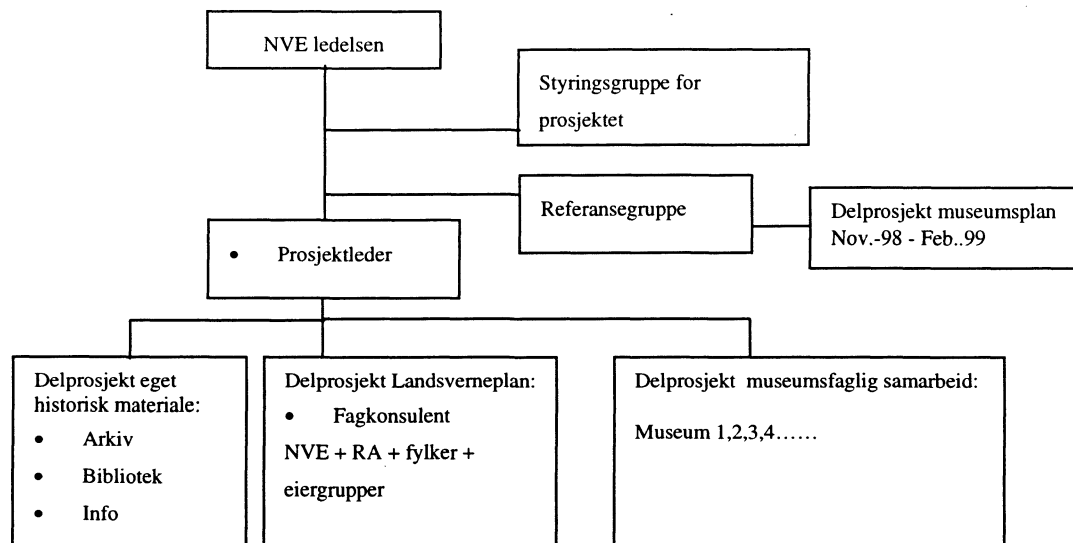
3.2 Prosjektorganisering

Styringsgruppe: Arbeidet blir styrt av en styringsgruppe oppnevnt av NVE.

Ansvar og roller: NVE, Seksjon for forskning og utvikling, er prosjektansvarlig. Arbeidet ledes av en prosjektleder med relevant museal kompetanse. Når det gjelder igangsatt dokumentasjonsarbeid NVE (arkiv/bibliotek) er seksjon for fellestjenester ansvarlig. Informasjonsdirektør er ansvarlig for infokontorets medvirkning i prosjektet.

Referansegruppe: Det skal opprettes en referansegruppe med deltakere fra Norsk Museumsutvikling, Riksantikvaren, Norsk Vegmuseum (etatmuseum), Norsk Teknisk Museum (ansvarsmuseum), representanter for eiergrupper i sektoren (eks. EnFO/skogbruket).

Organisasjonskart:

- Funksjonene som er punktmerket kan være aktuelle deltakere i en prosjektgruppe.

3.2.1 Delprosjekt Arkiv/bibliotek/info

Prosjektet må samarbeide med arkiv og bibliotek omkring oppgavene innsamling/bevaring og tilgjengeliggjøring av NVEs skriftlige og fotografiske materiale. På kort sikt kan det være aktuelt å kjøpe tjenester og på lang sikt evt. utvide arkiv/bibliotek/info-ansvaret, i den grad den daglige drift her ikke dekker museumsordningens behov. Dette gjelder for eksempel å sørge for en "så komplett som mulig" samling av NVEs eget trykte materiale i biblioteket og registrering/tilgjengeliggjøring av fotografisk materiale som i utgangspunktet ikke er prioritert av arkivet. Oppgavene kan organiseres som delprosjekter for arkiv og bibliotek med egne prosjektledere m.m.

Videre må museumsordningen samarbeide med infokontoret om formidling av den museale virksomhet ved hjelp av kanaler som intranett/internett, internavis, publikasjonsproduksjon, mediakontakt m.m. Dette vil være kommunikasjonsoppgaver som ikke blir løst i samarbeid med museene.

3.2.2 Delprosjekt Landsverneplan

På bakgrunn av sammenfall når det gjelder mål og strategier, foreslås det at NVE og Riksantikvaren samarbeider om en landsverneplan med prioriteringer og framtidig ansvarsfordeling. For å gjøre dette er det nødvendig at NVE har kompetanse og tid avsatt. Riksantikvaren har hatt dette som en hovedsatsing gjennom flere år, og har tidligere samarbeidet med flere andre sektorer/statsetater om verneplaner. En landsverneplan for Telenors bygninger og installasjoner er fullført, mens landsverneplan for veg- og jernbanesektoren er under utarbeiding. NVE har opprettet kontakt med Riksantikvaren med førstekonsulent Gustav Rossnes som NVEs kontaktperson.

Delprosjekt landsverneplan er en stor oppgave og et nasjonalt løft. Selve planleggingen av oppgaven bør tilligge Prosjekt Museumsordning, men det kan være aktuelt å skille ut dette som et eget prosjekt med egen organisering på et senere tidspunkt. For å starte planleggingen av verneplanen er det nødvendig at Prosjekt Museumsordning får tilført faglige ressurser innenfor kulturminnevern. En fagkonsulent innen kulturminnevern vil også gi Prosjekt Museumsordning et utvidet fagmiljø og en relevant diskusjonspartner, noe som kan være veldig viktig for å komme i inngrep med de store oppgavene. Det er foreslått ressurser til dette høsten 1999.

3.2.3 Delprosjekt Museumsfaglig samarbeid

De museale oppgaver forutsettes løst av et forum opprettet av NVE og museene i fellesskap med en avtalt arbeidsdeling. Her er det mange muligheter når det gjelder å knytte NVEs forvaltningskompetanse sammen med museenes kompetanse.

Langsiktig økonomisk støtte til museumsfaglig samarbeid mellom NVE og museene er foreslått som en mulighet. Museumsplanen og avgrensingen av NVEs forvaltningshistorie vil bli viktig utgangspunkt for å avtale arbeidsdeling faglig tematisk og geografisk.

Det er uttalt kommunikasjonspolitikk i NVE at direktoratet skal være aktive i å formidle arbeidsområder og ansvar som en del av forvaltningsvirksomheten. Ansatte samarbeider derfor i stor grad med pressen, holder foredrag og produserer publikasjoner/brosjyrer og håndbøker for å formidle virksomheten. Museene er en annen kommunikasjonskanal hvor det i høy grad er mulig å få til faglig fordypning og forskningsbasert formidling.

3.3 Hovedoppgaver og budsjett

Delmål og tilhørende planlagte museumsfaglige oppgaver er nærmere beskrevet i vedlegg 4, 5 og 6. Utenom disse vedlegg foreligger ellers møtereferat og korrespondanse fra Nettverksprosjektet som vil være relevant som bakgrunnsmateriale i Prosjekt Museumsordning. I samsvar med vedleggene har Prosjekt Museumsordning følgende hovedoppgaver:

3.3.1 Hovedoppgaver:

Ad. delmål 1: Museumsplan

Delprosjekt "Museumsplan for NVE" skal fullføres i Prosjekt Museumsordning (jf. vedlegg 3). Utkast til museumsplan skal foreligge 01.03.99. Den endelige museumsplanen vil bli et viktig styrende redskap for museumsordningen, både når det gjelder kulturminnevern og andre museale oppgaver

Ad. delmål 2: Innsamling/bevaring

Oppgavene her består av kartlegging og å skaffe oversikt over materiale, identifisere, ordne, registrere, tilgjengeliggjøre og oppbevare materiale forsvarlig.

NVEs bibliotek er et fagbibliotek som sørger for at faglitteratur og tidsskrifter finnes tilgjengelig for interne og eksterne brukere. NVEs trykte skriftlige materiale er bibliotekets ansvarsområde, men samlingen er ikke komplett. Samlingen er også vanskelig tilgjengelig da den kun er registrert på kartotekkort som heller ikke er fullstendig. For at det skal la seg gjøre å forske i NVEs historie er det viktig at samlingen over trykt materiale blir så komplett som mulig og at den blir lettere tilgjengelig for brukerne. I tillegg oppbevares biblioteksmateriale rundt omkring på hovedkontoret. Arbeid med å samle og tilgjengeliggjøre biblioteksmateriale er i gang. Prosjekt Museumsordning bør bidra til dette.

NVEs arkiv har ansvar for alt unikt materiale; saksdokumentasjon, måleserier, bilder, kart, tegninger, databaser eller lignende. NVEs arkivmasse befinner seg på ulike stadier i arkivers livsløp – noe er aktivt, noe er satt bort og en del er avlevert.

- Aktivt arkiv – dokumentene foreligger i både papir- og elektronisk form. Dagens arkivdokumenter er søkbare i DocuLive og journalen er offentlig.
- Bortsettingsarkiv – deler av dette er uoversiktlig – mye er uordnet, spredt på ulike steder i Middelthunsgt. 29, uidentifisert eller oppbevares på lite egnet sted. Dette arbeidet prioriteres høyt for å unngå informasjonstap på grunn av oppbevaringsforhold som skader dokumentasjonen. Dette arbeidet er igangsatt av arkivet som del av et eget 5-årig arkivprosjekt (1998-2002). Arkivprosjektet vil ta i bruk ASTA – elektronisk arkivsystem – for å bedre tilgjengeligheten.
- Avlevert arkiv – arkivdokumenter som er avlevert til Riksarkivet er tilgjengelig for bruk på Riksarkivets lesesal.

Fotografisk materiale i NVE finnes i form av papirkopier og negativer på film, glassplater, positiver (dias) og levende bilder tatt med film-, video- eller digitalkamera. Samme instruks som gjelder for skriftlig arkivverdig materiale gjelder også for fotografisk. Proveniens (dvs. hvor materiale er oppstått) må respekteres. Nettverksprosjektet har gjennomført en grov kartlegging av fotomaterialet som må følges opp. Denne første kartleggingen viser at det oppbevares mye unikt fotografisk materiale som har dårlige lagringsforhold og som ikke er vurdert eller sikret for ettertida. Det gjenstår derfor identifisering, registrering og eventuelt avlevering/oppretting av fotoarkiv. Noen av seksjonene har egne fotoarkiv – Seksjon for natur og miljø har det største med ca. 19000 dias i lyskabinett som er registrert i egen database under Vassdragsregisteret. Fotografisk materiale er arkivets faglige ansvar, men i dagens situasjon ligger innsamling/bevaring av dette utenfor ressursene arkivet disponerer og blir ikke prioritert av arkivet.

Tradisjonsmateriale. Det kan være aktuelt å innhente tradisjonsmateriale fra for eksempel tidligere/pensjonerte NVE-ansatte gjennom intervju/minneinnsamling. Dette vil kunne supplere annet dokumentasjonsarbeid. Dette er arkivmateriale som "lages" og som stiller egne krav til oppbevaring.

Ad. delmål 3: Landsverneplan

Løse gjenstander i NVEs eie finnes i form av en samling hydrologisk måleutstyr som Nettverksprosjektet har registrert, og som skal vurderes av Norsk Teknisk Museum. Videre er det lagret en del anleggsutstyr på Elverum som Norsk Skogbruksmuseum har vurdert. En fullstendig kartlegging, identifisering og prioritering av verneverdige gjenstander i NVEs eie mangler. Dette gjelder for eksempel bygninger og byggningsutstyr. Denne oppgaven organiseres som en deloppgave under verneplanen. Faste og løse gjenstander bør utfylle hverandre og ses i en sammenheng.

Faste gjenstander/"kulturminner på rot" er tidligere blitt benevnt **eldre vassdragsinnretninger** i NVE. Noen av vassdragsinnretningene kan reflektere NVEs forvaltningshistorie og innsats som statens instrument for å styre bruk av vann og vassdrag. Ansvaret for vassdragsinnretningene er delt i forvaltningsansvar og eieransvar. Den nærmere definisjon av dette ansvaret finnes i lovverk og forskrifter. Sammen med Riksantikvaren og eiergrupperinger skal Prosjekt Museumsordning ta initiativ til at det blir satt i gang arbeid med en landsverneplan for energi- og vassdragsrelaterte kulturminner. Planen skal gi nasjonale prioriteringer og kunnskap som kan brukes til prioritering på regionalt/lokalt nivå. Det vil være ønskelig å gjennomføre mindre bevaringstiltak for å prøve ut metoder og samarbeidsløsninger før forslag til plandokument foreligger. Verneplanprosessen bør i forkant inneholde drøfting av ansvarsforhold med grunnlag i gjeldende lovverk (jf. ny vannressurslov 1999), selv om ansvarsforhold ikke blir endelig avklart på detaljnivå, før ved fullføring av verneplandokumentet. Riksantikvaren blir viktig når det gjelder å utforme kriterier for utvelgelse og når det gjelder gruppering av kulturminnene i for eks. kategoriene "fredningsverdig" og "verneverdig." Det kan også være aktuelt med kategorier kulturminner som er spesielt interessante for NVE som etat og andre som er nasjonalt interessante/verdifulle for hele samfunnssektoren.

Målet med landsverneplanen er å presentere et utvalg av energi- og vassdragsrelaterte kulturminner som har nasjonal verneverdi og som skal bevares for framtida. Videre skal arbeidet øke kulturminnekompetansen, interesse og forståelse for kulturminnevern i NVE. Plandokumentet skal være retningsgivende for kulturminnevernarbeidet i NVE og være tilgjengelig gjennom brukervennlige IT-løsninger. Dokumentet skal avklare ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold av de kulturminner som kommer med i planen og det skal utarbeides tilstands- og istandsettingsplan for de utvalgte kulturminnene.

Første oppgave består i å lage en historisk skisse og veileder for gjennomførelsen av landsverneplanarbeidet. Andre aktuelle deloppgaver er beskrevet i vedlegg 5.

Ad. delmål 4: Forskning og formidling

De mest prekære museumsfaglige oppgavene er oversikt over NVEs forvaltning gjennom tidene og samordning og tilgjengeliggjøring av det historiske materialet. Det vil bidra til at NVEs forvaltningshistorie *avgrenses* og formes som en *oversiktlig kunnskapsbase*. En slik avgrensning og kunnskapsbase er et viktig grunnlag for museumsordningens virksomhet på lang sikt. Den vil være bestemmende for hvilke temaer som skal forskes på og formidles. Målsetningen er å initiere forskning for å sikre ulike innfallsvinkler til vassdrags- og energiforvaltningshistorien og dens betydning i samfunnet. Målsetningen for formidlingen er å gjøre vassdrags- og energiforvaltningen kjent, øke bevisstheten om forvaltningen som del av den totale miljøforvaltning i dagens samfunn, og dermed belyse viktigheten av NVEs virksomhet.

Formidling må formes etter hvem som er målgruppen. NVEs målgrupper/brukere er svært ulike og NVE bruker ulike kanaler for å nå fram med et budskap, bl.a. internett, aviser, radio og fjernsyn. Museene har et historisk perspektiv. Det er viktig for NVE å vise at det vi arbeider med, har en historie. En meget nyttig kanal er derfor museene. Der kommer folk i alle aldre og alle yrkesgrupper. Målgrupper for formidling ved museer er den norske befolkning med vekt på skoleverket, og miljøforvaltning, vassdrags- og energisektoren, med vekt på vannkraftbransjen og NVE-ansatte.

Formidlingsformer:

- Elektronisk presentasjon
- Publikasjoner
- Permanente/temporære/ambulerende utstillinger
- Multimedia
- Film
- Installasjoner/byggverk

Ad. delmål 5: Organisering

Hovedoppgaven er å etablere en **langsiktig egnet organisasjonsform** for museumsordningen internt og eksternt.

Ekstern organisering

Nettverksprosjektet har produsert en foredragssamling fra fellesmøtet mellom museer og NVE oktober-98 som gir mange gode innspill vedrørende organisering. Noen av disse er prinsipielle og må avklares i museumsplanen eller i løpet av prosjektperioden.

Norsk Museumsutvikling

- Er dette en desentral museumsordning eller en sentral ordning (NVE) med formidlingsarenaer?
- Bør NVE bygge opp museumsfaglig sekretariat i direktoratet eller knytte disse funksjonene til en eller flere museumsinstitusjoner?
- Hvordan kan NVE kjøpe seg inn i eksisterende institusjoner og sørge for at disse også får "betalt" for å stille infrastruktur til rådighet i samarbeidet?
- Bør langsiktig drift av samarbeidsordningen organiseres i form av
 - et eget etat- eller ansvarsmuseum; en stiftelse
 - andre ordninger for driftsstøtte; stillinger/basisfunksjoner, evt. tidsbegrenset

Norsk Skogbruksmuseum

- Musealt arbeide er langsiktig og prosjektarbeidsformen er derfor ikke egnet som hovedarbeidsform
- Arbeidet bør ledes av synlig museumsleder med relevant museumserfaring
- Ansatte som arbeider med NVE-tema ved samarbeidsmuseer bør være NVE-ansatt, evt. at NVE søker innflytelse gjennom styrende organer. Uansett kreves en avtale med det enkelte museum.
- NVE må kjøpe seg inn med engangsbeløp/investeringer og med driftsstøtte for egne ansatte.

Norsk Industriarbeidermuseum

- Langsiktighet og basis i museumsplan er viktig i museumsarbeidet mellom NVE/NIA
- Det er delvis tematisk sammenfall mellom NIA og Vestnorsk industristadmuseum; begge har kompetanse på industrihistorie med basis i kraftutbygging

Vestnorsk Industristadmuseum/Norsk Bremuseum

- Avtaler med det enkelte museum bør bestå av en generell del for alle parter og en spesiell del for det enkelte museum

NVEs kommentar til innspill

Noen av disse innspillene er allerede innarbeidet som mål for prosjektet. Dette gjelder for eksempel etablering av en langsiktig ordning, basert på avtaler med eksisterende museer som har alle museale basisfunksjoner ivaretatt. Når det gjelder den langsiktige organisasjonsform for samarbeidet og fysisk lokalisering, gjenstår ennå drøfting på

basis av museumsplan både eksternt mellom NVE, museer og andre statlige myndigheter og internt i direktoratet.

Det kan være aktuelt å organisere selve samarbeidet som en egen stiftelse med et NVE-oppnevnt styre og hvor de ansatte/engasjerte befinner seg fysisk på forskjellige museer. Alternativt kan de være ansatt i en region/avdeling i NVE. Det synes minst aktuelt å opprette et eget langsiktig og sentralt museumssekretariat i NVE. Da er det ikke behov for samarbeid med museene ut over det formidlingsmessige. Hvordan detaljene for samarbeidet skal være, vil komme lettere til syne når NVE har beskrevet forvaltningshistorien og tema som er sentrale i første planperiode.

Intern organisering

Dokumentasjonsoppgavene bør organiseres som egne delprosjekter under Prosjekt Museumsordning. Dels fordi de involverer andre avdelinger/seksjoner i høy grad og dels fordi det gjelder tunge løft – oppgaver som gjøres en gang og hvis resultat skal pløyes inn i den daglige drift i etterkant. Delprosjekt arkiv og bibliotek dreier seg om ordning, bevaring og tilgjengeliggjøring av skriftlig og fotografisk materiale. Delprosjekt Landsverneplan dreier seg om faste og løse gjenstander knyttet til NVEs virksomhet.

Prosjekt Museumsordning må i samarbeid med arkiv/bibliotek/infokontor drøfte oppgave- og kostnadsfordeling mellom fellestjenestens ordinære drift og de museale oppgave som stiller krav til tjenestene. Dette kan på lengre sikt bli en naturlig del av tjenestene, men må på kort sikt innarbeides i ansvarsområde gjennom prosjekter og prosjektmidler. Ansvar, roller, mål/deloppgaver, tidsplan og kostnadsdeling må avtales for den enkelte oppgave og seksjon. Dette gjelder også landsverneplanarbeidet der bl.a regionansatte vil være viktige medspillere.

3.3.2 Oppgaver/Budsjett 1999 - 2002

Hovedoppgaver	Ressurser	1999	2000	2001	2002	Totalt
1. Dokumentasjon NVEs virksomhet; Bibliotek, arkiv, fotografisk materiale	Kompetanseinnhenting-/heving, utstyr, registrering og annen tilrettelegging i NVE/museumssamarbeid	1,2	0,8	0,6		2,6
2. Dokumentasjon faste og løse gjenstander; Utarbeide nasjonal plan for bevaring av kulturminner knyttet til NVEs virksomhet – faste og løse gjenstander	Fagkonsulent landsverneplan	0,2	0,4	0,4	0,4	1,4
	Kompetanseinnhenting-/heving, utstyr, registrering og annen tilrettelegging	0,1	0,5	0,5	0,5	1,6
3. Oppfølging landsverneplan; Istandsetting – forvaltning, drift og vedlikehold av utvalgte nasjonale kulturminner	Landsverneplantiltak – prøvetiltak for å prøve ut metoder/samarbeidsløsninger		0,8	1,0		1,8
4. Etablering og drift av museumsordning	Prosjektledelse NVE	0,4	0,4	0,4	0,4	1,6
	Møter/reiser	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4
5. Forskningsbasert formidling	Tiltak		1,0	1,0	1,0	3,0
	Totalt	2,0	4,0	4,0	2,4	12,4

Ad.oppg. 1

Dokumentasjon NVEs virksomhet vil i første omgang være et samarbeid med NVE-seksjonene arkiv og bibliotek. På sikt vil dette også kunne omfatte museer NVE har avtale med. Oppbevaringsforholdene er i dag ikke tilfredsstillende, men det arbeides innenfor NVEs arkivprosjekt med å sikre arkivene. Dette innebærer fysisk sikring mot for eksempel brann, vannskader og klimaskader ved å bygge nytt bortsettingsarkivrom. Videre må arkivene sikres mot såkalt uhjemlet kassasjon, eller mot at de kastes i vanvare, for eksempel i forbindelse med plassmangel eller flytteprosesser. For å oppnå dette må alle arkivsaker som oppbevares ute i avdelingene, kartlegges. Det som arkivet oppbevarer, skal også gjennomgås, og en del annet kan det bli aktuelt at arkivet overtar.

Konkret trenger arkivet bortsettingslokaler iflg. krav til forsvarlig oppbevaring og sikring av arkivsakene, ordningsrom til ordnings- og registreringsarbeidet, programvare for registreringen av arkivene og for fotografiene samt kompetanse som kan utføre disse oppgavene. Biblioteket har behov for kompetanse på Mikromarc for katalogisering, samt lagringslokaler.

Ad.oppg. 2 og 3

Når det gjelder gjenstander i NVEs eie er dette arbeidet så vidt startet opp, men en plan for grunnleggende gjennomgang av eget gjenstandsmateriale må utarbeides og gjennomføres. Dette kombineres med å utarbeide og gjennomføre landsverneplan for energi- og vassdragsrelaterte kulturminner som ikke er i NVEs eie.

Planlegging av verneplanarbeidet vil starte opp i 1999, men bevaringstiltak kan ikke påregnes før tidligst 2000-2001. Det er viktig å være klar over at landsverneplanen vil inneholde nasjonale tiltak som krever større løft både når det gjelder investering og FDV-kostnader (forvaltning, drift, vedlikehold) enn ovenstående ramme tilsier. Dette vil være oppgaver som forutsetter samarbeid både økonomisk og faglig innen samfunnssektoren. Den videre planlegging av verneplanen må drøfte økonomiske "spleiselag" innen sektoren når det gjelder de utvalgte kulturminnene. NVEs andel kan bli begrenset til noen få kulturminner som spesielt speiler forvaltningens historie. Dette budsjettet foreslår et utgangspunkt når det gjelder NVEs andel i planarbeidet. Når det gjelder kraftverk har for eksempel mange kraftverkseiere allerede tatt kulturhistorisk og økonomisk ansvar i forhold til sin historie, og driver kraftverksmuseer og energisentre. Dette vil kunne synliggjøres gjennom verneplanen, dersom noen av disse kulturminnene anses å ha nasjonal verdi.

Tidsplan/budsjett er utvidet i forhold til det 3-årige prosjektet, da noen av oppgavene startes opp senere enn 1/1-99 og og fullføres i 2002. Vern av tekniske/industrielle kulturminner er kostnadskreven. Det kan derfor være positivt om prosjektet kan innhente erfaring gjennom mindre konkrete prosjekt, før verneplandokumentene ferdigstilles.

Ad.opp. 4 og 5

Dette omfatter prosjektledelse og utvikling av den langsiktige museumsordningen. Det er ikke gitt at det opprettes et "museumssekretariat" i NVE. Det kan også legges til et museum NVE har en avtale med. Uansett vil det påløpe kostnader som må dekkes av NVE ut fra at dette er NVEs historie og ansvar. Formidlingstiltakene forutsetter forskning i det historiske materiale. Inntil dette er samlet og tilrettelagt vil forskningsbasert formidling være vanskelig. NVE håper at tiltak likevel kan settes i gang fra år 2000.

Kilder

Almenningen, Toril 1996: Museer, informasjonssentre og NVE. Rapport fra FoU-prosjektet "Vassdragsformidling og organiseringsbehov." NVE-publikasjon 11/96.

Almenningen, Toril 1997: Kulturminner langs Numedalsvassdraget. Forprosjektrapport juli 1997. NVE m.fl.

Norsk Kulturråd 1988: Bevaring av tekniske og industrielle kulturminner i Norge. Innstilling fra utvalg for teknisk og industrielt kulturvern.

Norsk Vegmuseum 1998: Nasjonal verneplan for veger - bruer - vegrelaterte kulturminner. Veileder, Dokumentasjon, Veghistorisk skisse.

NVE, Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning 1990: Eldre innretninger i vassdrag. NVE-notat 05:90.

NVE 1994: Formidling og utvikling av kvaliteter ved vassdrag. Referat fra Landskonferanse 7.-9. juni 1994. NVE-publikasjon 06:95

NVE 1997: Mandat Nettverksprosjektet, AFoU-notat 1/97

NVE 1998: Referat fra museumsmøte på Lysebu, 15 - 16.10 1998.

NOU 1994:12: Lov om vassdrag og grunnvann.

NOU 1996:7: MUSEUM Mangfold, minne, møtestad. Kulturdepartementet.

Riksantikvaren 1994: Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner

VEDLEGG

Vedlegg 1: Framdriftsplan 1997-98

Vedlegg 2: Budsjett/regnskap 1997-98

Vedlegg 3: Delprosjekt Museumsplan for NVE

Vedlegg 4: Innsamling/bevaring - Delprosjekt arkiv/bibliotek

Vedlegg 5: Innsamling/bevaring - Delprosjekt Landsverneplan

Vedlegg 6: Forskning og formidling - Mål og oppgaver

FRAMDRIFTSPLAN - Nettverksprosjektet - Organisering av kunnskapsformidling og kulturminnevern i NVE

Deloppgaver	Milepeler/resultat	Ansvarlig	Ressursbehov	Krav	Start-tid	Slutt-tid
1. Status kunnskapsformidling	1. Oversikt fagområder og kunnskapsprodukt 2. Registrering eldre utstyr i NVEs eie 3. Igangsette arkivarbeid i NVE	PG/info PL PL/arkivet	x x	SG SG/arkivet	1/7-97 1/9-98 1/9-98	→ 1/12-98 →
2. Status kulturminnevern	1. Oversikt kulturminnevern NVE 2. Møter med Riksantikvaren 3. Iverksette regionalt verneplanarbeid 4. Iverksette nasjonalt verneplanarbeid	PG PL PL/VRØ/RA PL/RA	x x x	SG SG SG	1/10-97 23/6-98 1/1-98 1/1-98	1/9-98 → → →
3. Kontakt til andre statlige myndigheter	1. Møter med Norsk museumsutvikling 2. Møter med Direktoratet for naturforvaltning	PL/SG PL/SG			15/9-97 19/5-98	→ →
4. Forberede permanent ordning	1. Ressursbehov langsiktig perspektiv 2. Forslag til OED	PG PG		SG – 29.1.98 SG – 29.1-98	1/4-98 1/5-98	1/5-98 8/5-98
5. Etablere avtaler	1. Planlegge møter m/aktuelle parter inkl. nettverkskonsulent 2. Gjennomføre møter 3. Avtaleforslag til behandling i SG 4. Avtaler godkjent NVE	PL/VRØ/SG PL/VRØ/SG PL SG	 x x	 SG SG	1/10-97 1/1-98 1/5-98 1/6-98	1/12-97 1/11-98 1/11-98 1/12-98
6. Samarbeidstiltak	1. Igangsette forprosjekt m Skogbruksmuseet 2. Igangsette forprosjekt m museet, Tyssedal 3. Igangsette forprosjekt m museet, Rjukan	PL/VRØ PL PL	x x x	SG SG SG	1/4-98 1/4-98 1/5-98	31/12-98 31/12-98 31/12-98
7. Intern kommunikasjon	1. Møter prosjektgruppa (PG) 2. Møter styringsgruppa (SG) 3. Info til avd.dir. (statusrapport) 4. Faglunsj M29 5. Info intranett	PL PL PL/SG PL PL	x	SG SG	etter behov etter behov etter møte SG 13.5 -98	 1/10-98
8. Avslutning pilotprosjekt - Videreføring hovedprosjekt	1. Innspill til VP- NVE 2. Sluttrapport inkl. plan hovedprosjekt	PL/SG PL		SG SG	1/8-98 1/12-98	15/12-98 15/12-98

NVE/AFoU/29.06.98 «mandat\plan4» PL = prosjektleder, PG = prosjektgruppe, SG = styringsgruppe VRØ = Region Øst, Ansvarlig = Ansvarlig for å nå resultat innen tids/kostnadsramme, Ressursbehov = Prosjektgruppe henter støtte i basisorganisasjonen NVE etter behov, Krav = Krav til resultat settes av

NETTVERKSPROSJEKTET juni 1997 – desember 1998 **BUDSJETT og REGNSKAP**

AKTIVITET	BUDSJETT 1997	REGNSKAP 1997	BUDSJETT 1998	REGNSKAP t.o.m. 10/98	BUNDNE MIDLER	RESULTAT Pr. 10/98
INNTEKTER						
FoU-midler 1997	500 000					
Overført til 1998			286 000			
FoU-midler 1998			800 000			
Totalt			1 086 000			
UTGIFTER						
Lønn + arb.g.avgift	215 000	201 491	390 000	300 010	90 000	390 010
Konsulentttjenester	110 000		50 000	29 288	20 712	50 000
Reiseutgifter	75 000	9 289	41 000	29 009		29 009
Møtevirksomhet	50 000	3 127	50 000	69 676		69 676
EDB-utstyr			10 000	12 300		12 300
Registrering av utstyr			5 000		5 000	5 000
Forprosjekt Tyssedal			150 000	30 000	150 000	180 000
Forprosjekt Elverum			200 000		200 000	200 000
Forprosjekt Rjukan			150 000		0	
Tidsskrift Fortidsvern			30 000		30 000	30 000
Øvrige utgifter	50 000		10 000	548		548
Totalt	500 000	213 907	1 086 000	470 831	495 712	966 543

Disponibelt pr. 10/98 **Kr. 119 457**

DELPROSJEKT "MUSEUMSPLAN for NVE"

1. Innledning

Delprosjekt "Museumsplan for NVE" er en oppgave under Nettverksprosjektet som er et utviklingsprosjekt i FoU-seksjonen i NVE. Nettverksprosjektet avsluttes 31/12-98, men videreføring vil skje i et 4-årig hovedprosjekt Museumsordning fra 1999 til og med 2002.

Gjennom Nettverksprosjektet har NVE siden august-97, arbeidet med organisering av kulturminnevern og formidling av NVEs historie. Prosjektet har i perioden identifisert og invitert noen sentrale muséer som samarbeidsparter for NVE i denne oppgaven. Under partenes første felles møte på Lysebu 15.-16. oktober-98, ble det konstatert og konkludert med at det videre samarbeid krever en museumsplan som utgangspunkt for konkret arbeidsfordeling mellom NVE og muséene. Det er også konstatert gjennom arbeid i forhold til "kulturminner på rot"/vassdragsinnretninger, at det er et behov for å avgrense NVEs forvaltningshistorie i tid, rom og tema. Denne avgrensingen er nødvendig for å sette i gang verneplanarbeid som skal utfylle og fullføre tidligere arbeid i NVE/Riksantikvaren; nemlig innstillingen "Eldre vassdragsinnretninger" (1990) og Riksantikvarens "Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner" (1994).

Museumsplanen vil bli et styringsdokument for NVEs museumsordning som skal utvikles foreløpig gjennom et 4-årig prosjekt i perioden 1999 – 2002, men med et evig perspektiv. Museumsplanen og den virksomhet som den skal styre, skal bygge på den internasjonale museumsdefinisjonen;

- en institusjon av permanent karakter som tjener samfunnet og dets utvikling
- tilgjengelig for publikum og ikke basert på profitt
- samling av materielle vitnesbyrd
- oppgavene er innsamling, bevaring, forskning og formidling

Museumsordningen blir en del av NVE og skal ivareta NVEs historie. Den vil bli tilgjengelig for publikum både ved henvendelse til NVE og gjennom samarbeid med utvalgte formidlingssteder; muséer og sentre. Virksomheten skal baseres på NVEs eget historiske materiale i form av gjenstander, arkiv, bibliotek, foto/film samt arbeid i forhold til utvalgte nasjonale kulturminner knyttet til NVEs forvaltningshistorie. Det er allerede igangsatt arbeid i forhold til NVEs eget historiske materiale.

- a) Arkivet har et eget prosjekt (Arkivprosjektet) som skal identifisere, bevare og tilgjengeliggjøre eldre materiale som befinner seg i bortsetningsarkiv m.m. Dette må ses i sammenheng med museumsordningen og foto/filmmateriale bør bli en del av arbeidet.
- b) NVEs bibliotek skal sørge for at det publiserte materiale, herunder NVEs egenproduserte materiale blir registrert digitalt og søkbart.
- c) Det er innsamlet en del gjenstander (ca.100) som knytter seg til Hydrologisk avdelings arbeide gjennom de siste 100 år. Det er også samlet en del gjenstander knyttet til anleggsdriften. Disse skal ivaretas av museumsordningen – foreløpig er det tale om en gjennomgang sammen med en konservator ved Teknisk museum for å få samlingene vurdert. Framtidig innsamling/bevaring av gjenstander bør drøftes i museumsplanen – dette gjelder alle forhold som eierskap, forvaltning, drift og vedlikehold.

Både med utgangspunkt i NVEs eget historiske materiale som er samlet i arkiv, bibliotek og kjellere og de faste kulturminnene (vassdragsinnretninger) som vi har et forvaltningsmessig forhold til (ikke eierforhold), behøver direktoratet en historisk oversikt med utvalgte høydepunkter for energi- og vassdragsforvaltningen i en samfunnsmessig kontekst.

1.2 Mål for delprosjekt museumsplan:

Utarbeide en museumsplan som skal bygge på den internasjonale museumsdefinisjonen og avgrense NVEs forvaltningshistorie i tid, rom og tema. Museumsplanen skal sikre NVEs historie og speile NVEs innsats som statens instrument for å forvalte energi- og vannressursene.

Rammer:

Start: 01.11.98

Slutt: 01.03.99

2. Omfang

2.1 Oppgavebeskrivelse

NVE i dag er svært forskjellig fra NVE i for eksempel 1972, 1921 og forløpere fra 1907 og 1846. Staten er også i stadig utvikling for å tilpasse seg nye behov. Kort sagt må museumsordningen befatte seg med fortid, nåtid og framtid. Dette skal reflekteres i NVEs museumsplan. Det er ikke mulig å arbeide med alle tema som NVE har befattet seg med til enhver tid og derfor må man gjøre et utvalg.

Deloppgave 1: Utarbeide en historisk oversikt som skal vise de lange linjer i norsk energi- og vassdragsforvaltning.

- NVEs opprinnelse – før og etter 1804 – (opprettelsen av Canaldirectionen) utviklingen fram til i dag - lovverket.....
- NVE i dag – direktorat med forvaltningsoppgaver på sju områder (se www.nve.no)
- NVE i framtida - ytre og indre utfordringer – ny vannressurslov, Energi 2020, utvikling Energiloven/Vannressursloven osv.

Oversikten bør avslutningsvis **prioritere sentrale tema** i forvaltningshistorisk utvikling som finnes belyst i NVEs materiale og som vil gi grunnlag for å velge ut verneverdige kulturminner, forsknings- og formidlingstema. Hovedmål for museumsordningen bør presiseres ut fra valgte tema.

Nettverksprosjektet har formulert hovedmål for museumsordningen, er i ferd med å kartlegge historisk materiale og har formulert delmål for de museale oppgaver. Disse mål må presiseres ut fra de historiske temavalg.

Deloppgave 2: Justere delmål og oppgaver når det gjelder innsamling/bevaring av eget materiale og "kulturminner på rot"/vassdragsinnretninger. Arbeidet bygger på deloppgave 1. De museale oppgaver er beskrevet i vedlegg til sluttrapport Nettverksprosjektet - plan for Prosjekt Museumsordning, men må vurderes og justeres ut fra konklusjoner under deloppgave 1. Det kan også være at oppgavebeskrivelsene må bearbeides med tanke på form/innhold for å kunne brukes i en langsiktig museumsplan.

NVEs eget materiale i arkiv, bibliotek og gjenstandssamling skal gjøres tilgjengelig i en museal sammenheng. Det skal planlegges og igangsettes arbeide med en landsverneplan som skal presentere utvalgte kulturminner med nasjonal verneverdi. Denne skal bygge på tidligere arbeid presentert i innstillingen "Eldre vassdragsinnretninger" og "Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner."

Deloppgave 3: Justere delmål og oppgaver innenfor forskning og formidling av forvaltningshistorien; teknikkhistoriske, kulturhistoriske, økonomihistoriske og sosialhistoriske innfallsvinkler. Som for oppgave 2 er det allerede foreslått mål/oppgaver som må vurderes/justeres. Det skal framlegges mest mulig konkrete framdriftsplaner når det gjelder formidlingsaktivitetene. Målgrupper defineres for ulike formidlingsaktiviteter. Her må man sammenholde NVEs målgrupper og aktuelle muséers målgrupper.

Deloppgave 4: Organisering

Roller og arbeidsdeling skal drøftes mellom NVE, NSM, VIM, NBM og NIA. Her bør man også vurdere og foreslå framtidig forhold til Norsk Teknisk Museum som har et overordnet ansvar for tekniske og industrielle kulturminner. Det bør også vurderes hvordan Norge fra Trondheim og nordover kan bli med i museumsordningen. Organisering internt i NVE skal beskrives.

3 PROSJEKTORGANISERING

3.1 Ansvar og roller

Oppdragsgiver: NVE v/Styringsgruppa for Nettverksprosjektet

Prosjektansvarlig: Per Einar Faugli

Prosjektleder: Randi Bårtvedt

Det vil bli opprettet en arbeidsgruppe med medlemmer fra NVE, VIM, NSM og NMU.

Prosjektansvarlig sørger for at arbeidsgruppa har de nødvendige ressurser – kompetanse og økonomi. Anette F. Pedersen er utførende konsulent for VIM, Magne Rugsveen for NSM og Espen Hernes for NMU. Rugsveen og Hernes vil fungere som faglige diskusjonsparter og uttale seg til forslag fra VIM.

Helena Nynäs og Toril Almenningen, Nettverksprosjektet, vil i tiden fram til 31/12-98 kunne bidra med bakgrunnsmateriale og kilder for deloppgave 1, samt forslag deloppgave 2 – 3 og 4. Tine Jorde, Arkivet og Ann-Kristin Lindaas, Biblioteket vil i prosjektperioden kunne bidra med kunnskap om NVEs eldre arkivmateriale.

3.2 Styringsgruppe

Arbeidet styres av styringsgruppa for Nettverksprosjektet. Arbeidet videreføres under 4-årig Prosjekt Museumsordning. Styringsgruppa består november-98 av forskningssjef, informasjonsdirektør og regiondirektør NVE.

3.3 Referansegruppe

NVE sørger for at Norsk Museumsutvikling, Riksantikvaren, Norsk Teknisk Museum, Norsk Bremuseum og Norsk Industriarbeidermuseum blir invitert med i en referansegruppe og får forslag til plan på høring.

4 Oppfølging og rapportering

Det blir holdt 3 møter i arbeidsgruppa; et den 09.11.98 og to møter henholdsvis medio januar og medio februar 1999. Prosjektleder (Randi Bårtvedt) har ansvar for oppfølging og framdrift av prosjektet. Resultatet skal foreligge i form av forslag til en museumsplan for NVE. NVE sørger for at museumsplanen sendes ut på høring og blir godkjent som et offisielt styringsdokument.

5 Risikoanalyse

Den viktigste suksessfaktor er å få på plass en historisk oversikt, mål/avgrensning/beskrivelse av museale oppgaver. Planen bør videre ha rett kvalitet og bli konkret nok til at den kan settes ut i livet umiddelbart. Den skal bl.a. gi grunnlag for faste avtaler mellom NVE og eksisterende muséer. Det vil videre være aktuelt å prøve ut mindre oppgaver for å se om plan og organisering fungerer, før man går løs på de store oppgaver.

Planen har en startfinansiering på plass, og vil bli viktig grunnlagsmateriale for framtidig finansiering av kostnadskrevende oppgaver.

6 Kvalitetssikring

Styringsgruppa, sammen med høringsparter som NMU, Riksantikvaren, NIA, NBM og evt. andre etatmuseum skal fungere som kvalitetssikrere av planen.

7 Gjennomføring

7.1 Hovedaktiviteter

- 1) Opprette arbeidsgruppe og drøfte mandat, roller og arbeidsfordeling
- 2) Utarbeide historisk oversikt, sentrale tema, justere mål/delmål for museumsordningen
- 3) Justere prioritering/beskrivelse museale oppgaver – innsamling, bevaring, forskning og formidling
- 4) Drøfte og foreslå fordeling museale oppgaver mellom NVE og eksisterende muséer innen sektoren.

7.2 Milepeler

01.03.99 når forslag til plan er ferdig.

7.3 Beslutningsgrunnlag

Planen skal gi grunnlag for museumsordning basert på samarbeid mellom NVE og eksisterende muséer. Den må derfor kunne danne grunnlag for formelle avtaler mellom NVE og muséene og framtidig finansiering av oppgavene under Olje- og energidepartementet/NVEs budsjett.

7.4 Kostnader/finansiering

NVE dekker reise- og møteutgifter for VIM og NSMs deltakelse i arbeidet. Godtgjøring for prosjektledelse og deltakelse VIM og NSM avtales i separate kontrakter.

Innsamling/bevaring – Delprosjekt arkiv og bibliotek,

Ved Tine S. Jorde

Utgangspunkt og avgrensning

Målet med dette delprosjektet er å utvikle den kunnskapsbasen som NVE trenger for å ivareta sitt kulturforvalteransvar.

Vi har valgt å forholde oss til kilder til NVEs historie ved å skille mellom vårt eget historiske materiale og det som kalles faste gjenstander eller "eldre vassdragsinnretninger" (se vedlegg 5), selv om begge deler betraktes som dokumentasjon og er levninger etter den vassdragsforvaltning vi ønsker å formidle.

Vassdragsinnretningene kan deles inn i undertyper, hver med sine spesielle egenskaper og spesielle krav til ivaretagelse, og det samme gjelder det historiske materialet vi oppbevarer selv og som er det vi tar opp i denne utredningen. Vi tar her opp de ulike typene materiale, ulike aspekter ved bevaringen av dem, og hvordan vi kan tilrettelegge og tilgjengeliggjøre materialet for formidling.

Historisk materiale/dokumentasjon – definisjon og typer

Med historisk materiale eller dokumentasjon mener vi de sporene etter NVEs og eventuelle forløperes virksomhet som er bevart og som forefinnes i NVEs varetekt, er avlevert Arkivverket (Riksarkivet) og oppbevares der, eller som NVE på annen måte har et kulturhistorisk ansvar for (jf. vedlegg 5)

Det historiske materialet foreligger i ulike former; som unik eller mangfoldiggjort skriftlig dokumentasjon (dokumenter eller publikasjoner), der store deler av dette utgjøres av arkivmateriale (herunder fotografisk materiale), men også som fysiske gjenstander, eller som eldre vassdragsinnretninger som er kommet til i forbindelse med den utøvende delen av NVEs virksomhet.

Prosjekt Museumsordning og Arkivprosjektet

Det er således to områder, med hver sine krav til kompetanse, som står sentralt i arbeidet med bevaring av dokumentasjonen. På den ene siden har vi arkiv/bibliotek som er forvaltere av vår egen dokumentasjon som skal ivaretas for fremtiden og tilgjengeliggjøres for formidling, og på den andre siden har vi vassdragsinnretningene. På begge områder kreves det innsats og ressurser.

NVEs eget historiske materiale er altså det som er blitt tatt vare på fram til i dag og som ikke er gått tapt underveis. En felles del av Prosjekt Museumsordning og et internt Arkivprosjekt er å sikre den for fremtiden og således forhindre at ytterligere dokumentasjon tapes. Likeledes samarbeider NVE med eksterne kulturmyndigheter og eiere om bevaring av eldre vassdragsinnretninger (se vedlegg 5).

I Arkivprosjektet inngår opprydding i bortsettingsarkiv, og - på sikt - avlevering til Arkivverket i henhold til gjeldende instruks for arkivarbeidet i statsforvaltningen. Den formulerte målsettingen for et femårig prosjekt (vedtatt i direktørmøte 20.11.1996) som løper i perioden 1997-2001, er blant annet at arkivtjenesten skal ha en samlet oversikt over all arkivverdig dokumentasjon i NVE – uansett hvor den er oppbevart og hvem som har ansvaret for den. Således skal arkivtjenesten sikre at arkivverdig dokumentasjon blir tatt vare på for fremtidig bruk. Prosjekt Museumsordning vil tilgjengeliggjøre arkivsakene for forskning og formidling. Oppryddingsprosessen er en forutsetning for dette. To igangsatte prosjekter møtes altså med felles interesse av å få oversikt over arkivmassen.

Dokumentasjonsmateriale i NVE

Det skriftlige materialet utgjør den store massen her, men samme kriterier som gjelder for bevaring av dette gjelder også for andre informasjonsbærere som kart, tegninger, bilder, fotokopier, film, video, mikrofilm, plater, lydbånd, EDB-medier osv. Det fotografiske materialet, som også er arkivtjenestens ansvar, dokumenterer virksomheten til et organ som har stått og står sentralt i norsk vannkraftutbygging og vassdragsforvaltning og -overvåking. Det fotografiske materialet fanger både feltarbeid, metoder og hendelser, og foreligger i form av fotografier, filmer og videofilmer.

NVE har dessuten en del løse gjenstander som må identifiseres av fagpersoner; mer generelt kan vi si at det dreier seg om redskaper og instrumenter, anleggsutstyr, bygninger og bygningsinventar. Muligens kan det i NVEs eie også finnes malerier eller annen kunst som er relatert til virksomheten og som kan være av interesse for museumsordningen.

Historisk bakgrunnsoversikt

Det fantes ingen sentralmyndighet for vassdragssaker i Norge før 1813. Vassdragssaker lå under Det Kgl. Rentekammer (Det Kgl Danske Canselli + Det Kgl. General-Commissariats-Collegium), som korresponderte med amtmennene som igjen hadde offiserer til hjelp når det skulle utarbeides planer og overslag for vassdragsanlegg.

Canaldirectionen (dansk) ble opprettet ved kgl. res av 08.06.1804. Kanaldireksjonen tok seg av alle saker vedrørende kanaler som skulle anlegges i Norge. Den skulle innhente opplysninger for å kunne forelegge en fullstendig innberetning og forslag om i hvilken orden og med hvilke hjelpemidler de nødvendigeste og viktigste kanaler kunne bli å utføre til "Kongens bestemmelse". *Direktionen for Kanal- og Havne- samt Fyr og Ringevesenet*, tidligere Canal-Fyr-Havner og Ringevesenet, (reskript av 21. mai 1811) var lagt under Canaldireksjonen. Canal- og Havneinspektør for det Søndenfjeldske Norge ble bestemt ansatt ved kgl. res. av 7. Juli 1812.

Canal- og Havneinspektoratet 1813-1820 fikk utvidet embetsdistrikt fra 1815 og omfattet fra da av også det nordenfjeldske. Deretter hadde man *Kanal-, Havne- og Fyrinspektoratet 1820-1841* og *Kanal- og Havnedirektoratet 1841-1847*. Kanal-, Havne-, og Fyrdirektørembetet delt i to ved Kgl. res. Av 26. mars 1841 i et Kanal- og havnedirektørembete og et Fyrdirektørembete. Under Kanal- og havnedirektørembetet skulle legges alt som vedkom rikets elvedrags-, kanal- og havnevesen, og direktøren hadde å avgi betenkning over forslag til bruer som vedkommende departement forlangte bedømt. Kanal- og havnedirektørembetet ble delt i to ved kgl. res 22.12.1846, slik at det fra da av var et eget Kanaldirektørembete med ansvar for vassdrag og kanaler. Oppgavene var særlig knyttet til å gjøre elver og innsjøer framkommelige for tømmerfløting og transportformål, videre å forebygge flomskader. I 1907 ble kanaldirektørens navn endret til vassdragsdirektør og navnet på etaten skiftet fra Kanalvesenet til Vassdragsvesenet. I forbindelse med omorganisering og utvidelse fikk det i 1921 navnet Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen (*se vedlegg 1: Organisasjonsoversikter 1907, 1921 og 1935*).

Kilder til NVEs historie

Denne delutredningen vil her gå igjennom ulike typer dokumentasjon vi arbeider med innenfor Prosjekt Museumsordning. Den aktuelle grupperingen av dokumentasjonen som her skal gjennomgås er:

Språklig skriftlig materiale

- Arkivmateriale
- Biblioteksmateriale

Språklig ikke-skriftlig materiale

- Tradisjonsarkiv

Ikke-språklig materiale

- Ikonografisk materiale (foto/film/video)
- Gjenstandsmateriale

Skriftlig materiale i NVE

NVEs skriftlige dokumentasjon består både i trykt og utrykt materiale. Det trykte kan være for eksempel faglige publikasjoner, rapporter eller årsrapporter. Det utrykte kan være unike dokumenter produsert av, eller kommet inn til NVE innenfor NVEs virksomhet, og her tenker vi i første omgang på arkivene.

Arkivmateriale

Arkivarbeidet i statsforvaltningen reguleres av en rekke lover og instruks fra det øyeblikk et dokumentet blir til i eller kommer inn til virksomheten, gjennom alle fasene i arkivens livsløp – fra aktivt arkiv til bortsettingsarkiv til fjernarkiv (depotinstitusjon). Arbeidsoppgavene i tilknytning til arkivdelen av Prosjekt Museumsordning, så som å vurdere bevaringskriterier og oppbevaringsforhold, kartlegge og registrere, går også direkte på det som er arkivets oppgaver i forhold til den bortsatte arkivmassen. Dette ansvaret er plassert i Arkivet /AF i henhold til *Instruks for arkivarbeidet i statsforvaltningen*, som gjelder for Statsministerens kontor, departementene, frittstående direktorater og andre institusjoner med underliggende organer. (kgl. res. 30.11.1984), punkt 2; Den administrative organisering av arkivarbeidet:

”Ledelsen av arkivarbeidet i institusjonen skal være sentralisert og underlegges den administrasjonsenhet som har ansvaret for institusjonens fellessaker.

Institusjonen skal utpeke en leder som er ansvarlig for utføringen av alt arkivarbeid. [...]”

Med arkivverdig dokumentasjon menes alt unikt materiale som NVE har ansvar for, enten det gjelder saksdokumentasjon, måleserier, bilder, kart, tegninger, databaser eller lignende. Trykksaker og informasjon til allmennheten faller utenfor arkivtjenestens ansvarsområde, bortsett fra et eksemplar av egenproduserte trykksaker.

For arkivmassen til forvaltningsorganer reguleres bevaringen av lover og instruks, men man bevarer ikke arkiver bare fordi man er pålagt å gjøre det. Arkivens verdi bestemmes heller ikke bare av nytteverdien i det daglige arbeidet (primærverdien), men også av den nytten den kan ha også senere (sekundærverdien), så som å sikre dokumentasjon for eget behov, for klienter og ettertiden. Arkivene kan ha forskningsverdi – både historisk og faglig – både for forskersamfunnet og allmennheten, og det kan kanskje være behov for å gå tilbake i dokumentasjonen hvis det oppdages miljøskader i ettertid.

Ettersom ansvaret for bevaring av NVEs arkiver ligger hos arkivet, og arkivleder er faglig ansvarlig, forholder Prosjekt Museumsordning seg til arkivlederen som har ansvaret for at utføringen av arkivarbeidet skjer i overensstemmelse med gitte regler og instruks, jf. spesielt *Instruks for arkivarbeidet i statsforvaltningen* (*Instruks for arkivledere i statsforvaltningen*, punkt 2. Arbeidsområde)

Arkivmassen består av arkivverdig dokumentasjon som gjenfinnes i form av kopibøker, journaler, sakarkiv, korrespondansearkiv eller utskilte deler som kartarkiv, tegningsarkiv, fotoarkiv. Arkivverdige dokumenter er dokumenter (informasjonsbærere/databærere) som har oppstått i eller kommet inn til virksomheten, eller noen av virksomhetens forløpere, i forbindelse med virksomhetens arbeidsoppgaver.

NVE er en gammel etat og oppbevarer også arkivsaker etter sine forløpere, dvs. Kanalvesenet og Vassdragsvesenet, mens deler av NVEs arkiv oppbevares hos virksomheter som er skilt ut fra NVE og der arkivsaker har fulgt med fagområdene. NVEs arkiv er på grunn av omorganiseringer og utskilling av Elektrisitetstilsynet (nå Produkt- og elektrisitetstilsynet) og Direktoratet for statskraftverkene i 1986 (nå Statkraft SF) blitt noe desimert. Statskraftverkene tok med seg det som hadde å gjøre med statens kraftverk og overføringsanlegg, og siden nettdelen ble skilt ut fra Statkraft i 1992 oppbevares en del gammelt også hos Statnett SF.

NVEs arkivmasse befinner seg på ulike stadier i arkivers livsløp – noe er aktivt, noe er satt bort og en del av det eldste materialet er avlevert (se nedenfor). Det aktive arkivet består i dokumenter til saker som er under behandling eller er i stadig bruk, altså aktuelt arkiv, mens bortsettingsarkiv /mellomarkiv består i arkivdokumenter som ikke lenger er i stadig bruk, men som ikke er avlevert til Arkivverket. Arkivmassen er ikke helt oversiktlig. Deler av den er fragmentert, spredt og mye er uidentifisert. Problemet gjelder først og fremst magasinerte arkivsaker og satellitt-arkiver - altså arkiver som er under andres ansvar eller som oppbevares andre steder, det være seg ute på avdelingene eller deler av

arkivet som i sin tid fulgte med fagområdene som ble flyttet ut og som i dag befinner seg hos f. eks. Statkraft SF, Statnett SF eller Produkt- og elektrisitetstilsynet.

I forbindelse med en henvendelse fra Riksarkivet med formål å kartlegge arkivbestanden, har arkivlederen redegjort for arkivsituasjonen: NVE har i dag sentralarkiv som ble opprettet i 1990 - skarpt skille ble satt først i 1995- men NVE har gjennom tiden hatt ulike ordninger som avdelingsarkiver eller emnearkiver. Seriene har i liten grad blitt påvirket av organisatoriske endringer av etaten. Administrative arkiver er delt inn i perioder etter arkivnøkkel, men disse skillene følger ikke organisasjonsendringer. Ved ordning og ivaretagelse av arkivene følger vi proveniensprinsippet som går ut på at et arkiv etter en arkivskaper holdes samlet og ikke blandes sammen med andre arkiv, og at den opprinnelige indre orden blir respektert.

Avlevert arkiv

NVE, ved daværende Vassdragsdirektoratet, Forbygningsavdelingen, avleverte 1986 kartsamlingen til Riksarkivet. Kartarkivet er registrert i Gamle Norske Kart. Avlevert til Riksarkivet er også deler av Kanalvesenets- og Vassdragsdirektørens arkiv, og er der katalogisert og således tilgjengelig for bruk på Riksarkivets lesesal.

- **Kartsamling:** Avlevert til Riksarkivet 1986 av Vassdragsdirektoratets Forbygningsavdeling (VF). Ca. 4000 kartblad fra Vassdragsdirektoratet har opprinnelig tilhørt arkivet til Kanalvesenet (kanaldirektøren) og dekker i tid hundreåret 1820- 1920. En god del av kartene er tatt opp i forbindelse med vassdragsundersøkelser i hele landet, og det finnes et stort tegnings- og profilmateriale knyttet til tekniske anlegg av ulik art ved innsjøer, elver og kanaler. (*Håndbok for Riksarkivet*, s. 540)
- **Vassdragsdirektørens arkiv:** Avlevert til Riksarkivet 1989. Sakarkivet er ordnet etter vassdrag og omhandler bl.a. forbygning, regulering og kanalisering. Enkelte deler av arkivet som gjelder flomskader, går tilbake til slutten av 1700-tallet. (*Håndbok for Riksarkivet*, s. 343)

NVE oppbevarer i dag arkiver også etter andre arkivskapere, bl.a. Kraftoverføringskomiteen (1920-1926), Vassdragskommisjonen, Studieselskapet for Norges vannkraft, og personarkivet etter Dr.philos. Olaf Devik. Samlet arkivbestand pr. 24.03.1998 utgjorde ca. 1300 hyllemeter. Avlevert arkiv utgjør 9 hyllemeter.

Biblioteksmateriale

Det finnes ingen pålegg om å ha bibliotek. En virksomhet som NVE utgir faglige publikasjoner og har behov for å mangfoldiggjøre dokumentasjon av virksomheten. Av disse egenproduserte trykksakene skal et eksemplar arkivlegges og i henhold til *Lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelege dokument* skal plikteksemplarer sendes Nationalbiblioteket i Rana. NVEs bibliotek er et fagbibliotek som sørger for at faglitteratur og tidsskrifter finnes tilgjengelig – altså bøker og periodika, og har også noen leseplasser til disposisjon for arbeid i biblioteket. Her finnes også egne utgivelser samlet, men ikke komplett. Biblioteket er nå i gang med et prosjekt for å få registrert samlingen i Mikromarc som da gjøres søkbart og bør knyttes opp mot Intranett. Inntil videre har man kartotekkort til hjelp, men dette registeret er langt fra fullstendig.

Miljøverndepartementet har satt i gang et prosjekt som går ut på å samle miljøinformasjon i en database som skal være søkbar fra Internett slik at saksbehandlere og andre, i kommuner og rundt i landet, kan tilgodegjøre seg informasjonen som ligger her. NVE er blant de institusjonene som er valgt ut. Biblioteket kommer altså parallelt med Mikromarc-registreringen til å arbeide med dette som kalles "Referansesystem for norsk miljøinformasjon."

NVEs trykte skriftlige materiale hører altså inn under bibliotektenestens fagområde, og fullstendig oversikt over dette foreligger ikke ennå.

Eventuelt supplerende dokumentasjonsarbeid – tradisjonsarkiv

Prosjekt Museumsordning kan se på muligheten av å samle inn ytterligere dokumentasjon av en type som vi i dag ikke har, nemlig tradisjonsmateriale, som for eksempel "Vassdragsminner". Dette er supplerende dokumentasjonsarbeid der man går ut og "lager" arkivmateriale som skal oppbevares og

som stiller krav til lagring. Først og fremst må man vite hva man vil bruke denne informasjonen til. Deretter kreves nødvendige forarbeider i form av kontakt med for eksempel etnologer, valg av metode (intervju-form eller spørreskjema), bestemme hva vi vil ha informasjon om, utvikle skjema og foreta utvalg av informanter. Deretter må en slik undersøkelse gjennomføres og resultatene bearbeides slik at Lov om personvern iakttas.

Ikonografisk materiale - fotografisk materiale, film, video og digitale bilder

Med ikonografisk materiale menes informasjonsbærere i form av papirkopier og negativer, både i form av film og glassplater, positiver (dias/lysbilder) og også levende bilder tatt med film-, video- eller digitalkamera. Samme instruksjoner som gjelder for skriftlig arkivverdig materiale gjelder også for dette. Siden vi har med arkivsaker å gjøre gjelder det å være bevisst at dette faktisk er dokumenter, og at samme krav til korrekt arkivmessig behandling som til papirdokumenter stilles, selv om det er på et annet medium. Også her må proveniensens (hvor det er oppstått) respekteres.

Behovet for å dokumentere fotografisk/ikonografisk har sammenheng med NVEs fagområder. Man dokumenterer feltarbeid, metoder, hendelser, objekter og bruker materialet i saksbehandlingen, i rapporter, for planlegging og som grunnlag for beregninger og i publikasjoner. Regionene tar også bilder som brukes i den daglige driften i forbindelse med hovedsakelig planlegging og natur- og damtilsyn. Region Nord planlegger å ta i bruk digitalt kamera i nærmeste fremtid og vil da lage et registreringssystem, og antagelig også scanne papirbilder for lagring på CD-ROM. Dette vil stille oss også overfor nye bevaringsmessige utfordringer i fremtiden.

En grov fotokartlegging som innenfor dette forprosjektet ble gjennomført våren 1998 ved hjelp av et spørreskjema som ble sendt ut til seksjonene og til regionskontorene, viste at NVE oppbevarer ganske mye fotografisk materiale og også noe videofilm. Dette er omfattende men uoversiktlig, og det oppdages hele tiden nye samlinger. En del fotografier er saksdokumenter i arkivene og det må tas hensyn til, ikke minst ved registreringen når den kommer i gang. Prosjektet arbeider med problematikken omkring registrering. NVE vil bygge opp kompetanse på området og er i kontakt med Norsk Skogbruksmuseum som har jobbet mye med fotokonservering.

Fotografisk materiale stiller andre krav til oppbevaring enn papir og må derfor ofte skilles ut fra det øvrige arkivet. Lys og temperatur virker nedbrytende på fotografisk materiale og det må tas hensyn til dette. Dette gjelder også hvis det fotografiske materialet skal brukes i utstillinger. VHS-bånd taper raskt kvalitet og må kopieres om etter sju-åtte år. For det digitale materialet trenger vi gode konverteringsrutiner. I dag oppbevares det fotografiske materialet i høy grad ute på avdelingene. NVE har i dag ikke noe sentralt arkiv for det ikonografiske materialet. Men enkelte seksjoner har laget arkiv, som for eksempel VN med et arkiv på ca. 19 000 dias (1996), som er registrert under Vassdragsregisteret.

Gjenstandsmateriale – om gjenstander i NVEs eie

Med gjenstander menes her menneskeskapte levninger / artefakter / løse gjenstander som har vært brukt i NVEs virksomhet og som forefinnes i NVEs varetekt.

Gjenstandsmaterialet oppbevares pr. 25.09.98 i Magasin 2 i kjeller/garasje, og består av en del gammelt kontorutstyr, gamle redskaper og måleinstrumenter. Det er snakk om mellom 50 og 100 gjenstander. Samlingen er bygd opp av og tas vare på av Kjell Sundøen, HH. Gjenstandene må identifiseres, registreres og vurderes slik at man vet hva de er, hva de har vært brukt til og når de har vært i bruk. Under arbeidet med den øvrige dokumentasjonen kan man komme over ytterligere gjenstander som da vil føres til samlingen.

Kilder:

Andersen, Bård, *Flomsikring i 200 år*. NVE 1996

Gamle norske kart. Norsk lokalhistorisk institutt. Universitetsforlaget.

Jensen, L.-A. og A. Johansen, *I sikkerhetens tjeneste. Elektrisitetsilsynets historie*. Elektrisitetsilsynet 1993

Johannessen, K., O. Kolsrud og D. Mangset (red.) *Håndbok for Riksarkivet*, Ad Notam 1992

St. prp. nr. 32-1933 Om forandring av administrasjonsordningen i vassdrags og elektrisitetsvesenet.

Hugo-Sørensen, A., *Vassdragsvesenets administrasjonshistorie med bilag*. (Maskinskrevet manuskript 1945)

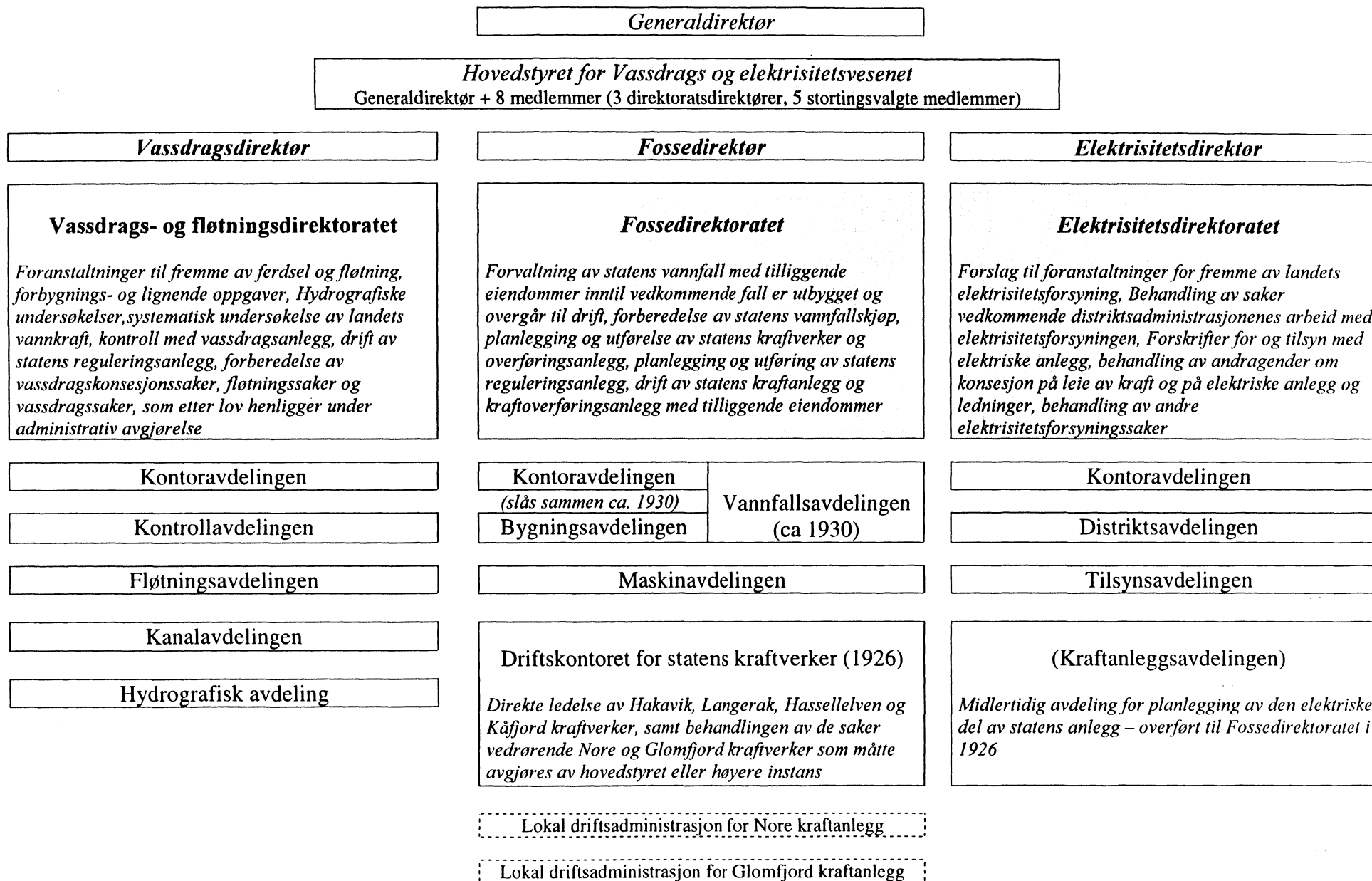
Fossekalen 1954-1986

Vassdragsvesenet (administrasjonen) 1907-1921

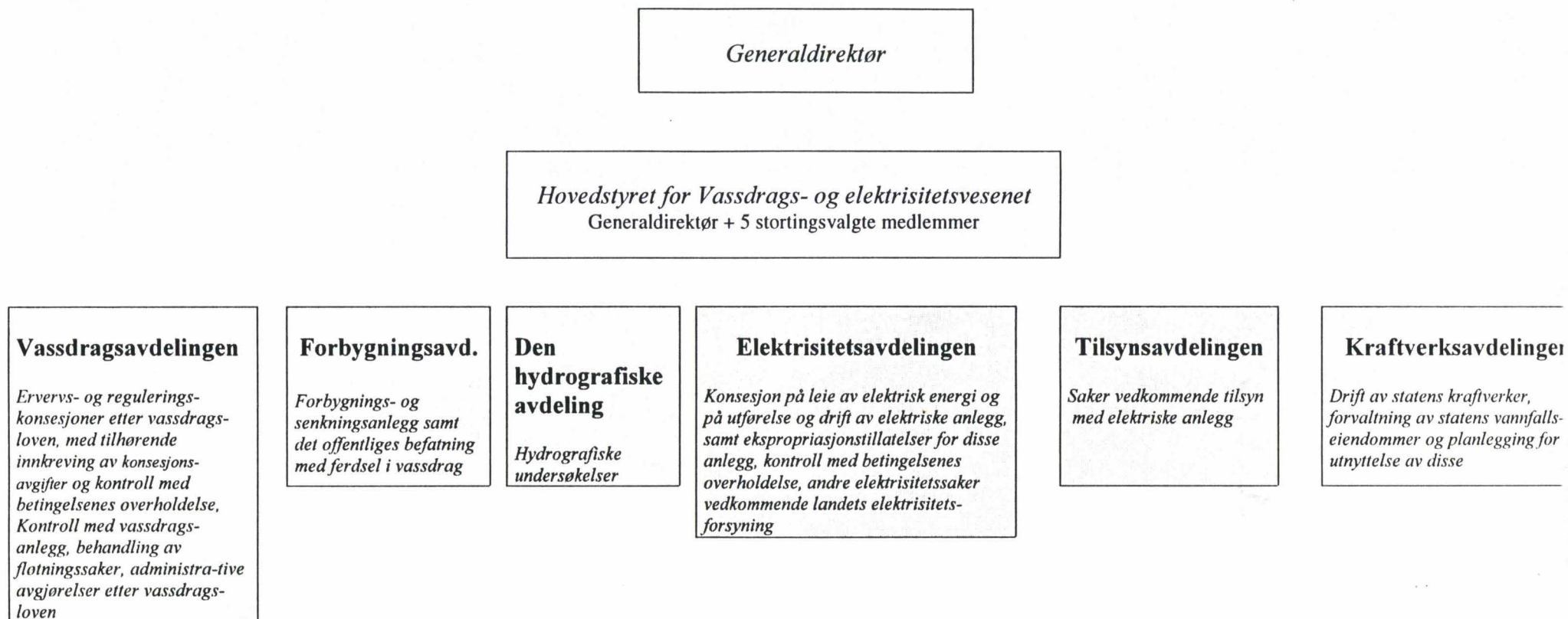
- direkte under Departementet for de offentlige arbeider - Arbeidsdepartementet

1907:	Hydrografisk avdeling	Hydrografiske undersøkelser
1907:	Anleggsavdelingen	Forbygnings- og senkningsarbeider 1921: Kanalavdelingen 1935: Forbygningsavdelingen
1909/10:	Kontoravdelingen	Konsesjonssaker, lovsaker m.m. Avdelingsingeniør forestår arbeidet, fungerer som sekretær i Vassdragskommisjonen og er fungerende direktør under fravær
1909/10:	Kontrollavdelingen	<i>Føre kontroll med vassdragsanlegg og vurdere alminnelig sikkerhet</i>
1910/11:	Vannfallsavdelingen	Undersøkelser av vannfall tilhørende staten. Innkjøp av vannfall. Utarbeide planer for utbygging
01.07.1914:	Veiledningsavdelingen	Bistå private med utnyttelsen av små vannfall
1919:	Elektrotekniske avdeling	

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen - organisasjon 1921→

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen - organisasjon 1935 →

Bygningsavdelingen 1948

Administrasjonsavdelingen 1949-1956

Den juridiske og administrative avdeling 1956

Innsamling/bevaring – Delprosjekt Landsverneplan

Ved Toril Almenningen

1.1 Definisjoner

NVEs forvaltningshistorie er gjennom lovverk og forskrifter knyttet til bygging i og bruk av vassdragene. Som statens instrument har direktoratet med forløpere styrt rammene for en stor og variert bruk av vassdragene. Bruken har ført med seg en rekke **faste gjenstander** eller **innretninger/anlegg** av ulike slag i og langs vassdragene. Alt fra de enkleste fangstinnretninger, lenser og skådammer for fløtning, til større og kompliserte anlegg med kanaler, sluser, damkonstruksjoner, kraftstasjoner m.m. Vassdragsinnretninger representerer **tekniske og industrielle kulturminner**, som er betegnelsen på denne type kulturminner innenfor kulturminneforvaltningen. Innen kulturminnevernet er dette en kostnadskreven sektor med store anlegg og helhetlige miljøer på rot; bygninger, konstruksjoner og produksjonsutstyr. Dette er i mindre grad tradisjonelle museumssamlinger, dvs. løse gjenstander som kan stilles ut.

Kulturminner på rot er et uttrykk innen kulturminnevern og museumsdrift i Norge. Opprinnelsen knytter seg til opprettelsen av friluftsmuséer og flyttingen av kulturminner til egne områder. Flytting har lenge vært sett på som en nødløsning og at det beste er å bevare kulturminnene i det miljø de naturlig hører hjemme. Dette prinsippet har fått økende oppmerksomhet og er i dag akseptert i kulturvernet. Kulturminner ivaretas så vidt mulig "på rot," der hvor de hører hjemme.

Eldreutvalget 1988-90 som avga sin innstilling i rapporten "**Eldre vassdragsinnretninger**" (NVE-notat 5/90) definerer **vassdragsinnretninger** som et fast, menneskeskapt objekt i eller over vassdrag med ulike formål. Utkast til ny vannressurslov bruker begrepet vassdragsanlegg om en bygning eller konstruksjon i eller over vassdrag, bortsett fra luftledninger. Dette er anlegg som er egnet til å påvirke vannføringen, vannstanden, vassdragets leie eller strømmens retning og hastighet eller den fysiske og kjemiske vannkvaliteten på annen måte enn ved forurensning.

Eldreutvalget laget en egen kodeliste med beskrivelse av vassdragsinnretningene. Denne lista inneholder 82 typer, fordelt på følgende grupper.

dam uansett formål,	energiforsyning,
innretninger for tømmerfløtning,	kommunikasjon,
fiskeinnretninger,	gruvedrift,
mur/forbygning,	annet.

Utvalget skriver at dette er mer en huskeliste over hva som **kan** regnes som vassdragsinnretninger og tilknyttede anlegg, enn hva som **skal** regnes som vassdragsinnretninger. Denne lista synes også videre enn definisjonen i lovutkastet. Når det gjelder betegnelsen eldre vassdragsinnretninger, mener utvalget at det er umulig å angi noen nærmere tidsavgrensning da det betyr at man avskjæres fra interessante nyere innretninger (for eksempel innen fløtning).

Løse gjenstander betyr her gjenstander som er i NVEs eie og som er knyttet til virksomheten. Det gjelder for eksempel anleggsutstyr, utstyr knyttet til feltarbeid og målinger, bygninger og bygningsinventar.

1.2 Avgrensning

I det videre arbeid med kulturminner på rot må NVE avgrense seg når det gjelder typer innretninger. Fiskeinnretninger, kommunikasjon og gruvedrift har annen samfunnsmessig tilhørighet. Direktoratet for naturforvaltning har forvaltningsansvar for lovverk om innlandsfiske og Statens Vegvesen er allerede i gang med Nasjonal verneplan for veger, bruer og vegrelaterte kulturminner. Gruvedriften har et eget museum med nasjonale oppgaver og ansvar; Norsk Bergverksmuseum.

Grunnlag for verneplan er allerede lagt i et samarbeid mellom Bergverksmuséet, SFT og Riksantikvaren ("Malmbergverk i Norge").

Det er satt i gang arbeide med en museumsplan for NVE, der en viktig oppgave er å lage en historisk oversikt over energi- og vassdragsforvaltningen i Norge. Her vil man trekke fram hovedlinjer og høydepunkter i forvaltningen av vannressursene og vassdragene. Når dette er gjort vil man kunne gjøre en klarere avgrensing i forhold til innretninger og utstyr som NVE bør arbeide med.

2. Energi- og vassdragssektoren; Flere innfallsvinkler og delt ansvar

Kulturminneforvalteren arbeider med kulturminner, mens vassdragsforvalteren kaller de samme bygningene/konstruksjonene for vassdragsinnretninger eller vassdragsanlegg. Begge forvalterne må forholde seg til eiere med eieransvar når det gjelder de samme kulturminner og vassdragsinnretninger. Eieransvaret i følge vassdragsloven er nærmere beskrevet under avsnitt 4.1 Lovverket. Samfunnssektoren knyttet til forvaltning og bruk av vannressursene er stor og mangfoldig i Norge.

NVEs miljøansvar når det gjelder eldre vassdragsinnretninger kan karakteriseres som et medansvar som deles med eierne av innretningene og kulturminnemyndighetene. NVEs medansvar innebærer at etaten er bevisst om at vassdragsinnretningene også er blitt til på bakgrunn av et rammeverk som NVE eller forløpere har forvaltet. Noen av dem kan derfor være verneverdige fordi de speiler NVEs historie i høy grad. Hvor langt NVEs ansvarsforhold strekker seg vil være viktig å drøfte forut for selve verneplanarbeidet og vil nok bli tema undervegs også.

Det er viktig å få fram hvilke kulturminner som er verneverdige, ut fra nasjonale, regionale og lokale prioriteringer. De nasjonale prioriteringer når det gjelder forvaltningshistorie er NVEs ansvar i samarbeid med Riksantikvaren. Regionale og lokale prioriteringer må foretas på rette forvaltningsnivå (fylke/kommunenivå). Denne ansvarsfordelingen bør ikke forhindre at også disse forvaltningsnivåene får tilgang til registreringer og kompetanse som den nasjonale prioriteringen framskaffer. Kulturvern gjennom muséer og ved kulturminnevern møtes i fylkeskommunen. Det er fylkeskommunene som prioriterer og fordeler statlige midler til museumssektoren, hvor muséene er viktige kulturvernere, som eiere og formidlere av kulturminner. Fylkeskommunene lager egne planer for kulturminnevernet og prioriterer mellom anlegg. Det er derfor viktig at fylkesnivået blir involvert i verneplanarbeidet for å sikre gjennomføring av disse kostnadskrevenne oppgavene. Det samme gjelder også representanter for eiergrupper som for eksempel energiprodusentene og skogeiere (fløtningsforeninger).

3. Mål for bevaringen av eldre vassdragsinnretninger

Målet med bevaringen av energi- og vassdragsrelaterte kulturminner er å sikre NVEs historie og speile NVEs innsats som statens instrument for å organisere bruk av vann og vassdrag. Ansvaret for vassdragsinnretningene deler NVE med eierne av innretningene og kulturminnemyndighetene. Sammen med disse vil vi ta initiativ til at det blir satt i gang arbeid som skal gi nasjonale prioriteringer og kunnskap som kan brukes til prioritering på regionalt/lokalt nivå.

4. Status kulturminnevern i NVE

NVE har ansvar for forvaltningen av eldre vassdragsinnretninger med hjemmel i vassdragsloven, vassdragsreguleringsloven, industrikonsesjonsloven og energiloven. I tillegg til lovene som NVE forvalter er også kulturminneloven og bestemmelser i plan- og bygningsloven relevante når det gjelder vern og bruk av vassdragsinnretningene. Dette betyr at det er behov for samarbeid på tvers av forvaltningsgrenser, mellom NVE og kulturminneforvaltningen. Målet for NVE er å ivareta vårt medansvar og få en helhetlig behandling av vassdragsinnretninger og verneverdige kulturminner blant dem.

4.1 Lovverket

Gjeldende vassdragslov er fra 1940 og skal avløses av den nye vannressursloven som behandles i Stortinget våren 1999. Vassdragsinnretninger som i fall de blir ødelagt kan volde fare for liv eller helse, for andres eiendom eller for offentlige eller almenne interesser (herunder kulturhistorisk

interesse), er etter gjeldende vassdragslov underlagt vedlikeholdsplikt for eier. NVE kan gi pålegg om at innretninger skal settes i stand eller fjernes for eiers regning. Dersom et gradvis forfall av anlegget ikke innebærer noen, fare, skade eller ulempe for private, almenne eller offentlige interesser, kan eieren la innretningen forfalle uten at det innebærer noe ansvar og uten at noen kan kreve den istandsatt eller fjernet. Det kan være ulikt syn i ulike fagmiljø om et anlegg skal få "lide en død i skjønnhet" eller man bør få "søppelet" vekk. Eier kan kvitte seg med sitt ansvar ved å nedlegge og fjerne innretningene.

I utkastet til ny lov er det to paragrafer som gjelder nedlegging av vassdragsanlegg. Dersom nedlegging kan føre til skade eller ulempe for allmenne eller private interesser, skal det konsesjonsbehandles. Vassdragsmyndigheten kan gi konsesjon til nedlegging på annen måte enn fjerning. Blant annet kan anlegget fredes etter kulturminneloven, båndlegges etter plan- og bygningsloven eller overføres til andre som ønsker å opprettholde anlegget, etter den nye § 47.

Nedlegging skjer etter initiativ fra eier som vil kvitte seg med ansvaret for anlegget. Det er svært få anlegg som blir behandlet etter denne § 116 i vassdragsloven (§ 46 i utkast til ny lov) – som oftest er det fløtningsinnretninger. Selve behandlingen kan synes tung og komplisert i forhold til det enkelte anlegg. Utkast til ny vannressurslov foreslår derfor at saksbehandlingen kan forenkles. Det er også foreslått en paragraf (§ 47) som gir adgang til en tvangsoverføring av anlegg som søkes nedlagt. Det eneste vilkår paragrafen stiller til den som skal overta anlegget, er at vedkommende ønsker det opprettholdt. Det skal legges vekt på om ny eier har faglige og økonomiske forutsetninger for å opprettholde anlegget.

4.2 Saksbehandling

I NVE er det fem seksjoner og fem regionkontorer som er i berøring med arbeidsområdet vassdragsinnretninger og kulturminner. Det er seksjon for vassdragsteknikk, seksjon for vassdragssikkerhet, seksjon for natur og miljø og konsesjonsseksjonene i vassdragsavdelingen og energiavdelingen. NVE forvalter økonomiske virkemidler knyttet opp mot vassdragsteknikk/sikkerhet som blir brukt til miljøtiltak.

Regionkontorene utgjør det ytre apparat i NVE og det er regionenes saksbehandlere som har mest og tidligst kontakt til kulturminnemyndigheter og kulturminnetiltak. Regionene fører landskapsmessig tilsyn med kraftutbygging og kraftledningstraseer, planlegger og gjennomfører flomsikringstiltak, kontrollerer arealplaner, mottar og behandler søknader/henvendelser vedrørende tekniske,- hydrauliske- og miljøspørsmål ved inngrep i vassdrag, samt fører tilsyn med utførelse og vedlikehold av vassdragsanlegg (hovedsaklig dammer). Regionene samordner og prioriterer bruken av virkemidler seg imellom og har retningslinjer for arbeidsdeling mellom regioner og hovedkontor. Behovet for retningslinjer når det gjelder NVEs forhold til kulturminnevern har særlig vært uttalt av regionansatte. De har også uttrykt behov for kompetanseutvikling/heving i forhold til dette arbeidsområdet.

Vassdragsavdelingen, seksjon for konsesjon (VK), behandler søknader om erhvervs-, bruksretts- og vassdragskonsesjoner, ekspropriasjons- og utbyggingstillatelser og nedlegging av vassdragsanlegg.

Saksbehandlingen foregår etter retningslinjer og veiledere som revideres etter behov. Sakene beskrives i meldinger, konsekvensutredninger og konsesjonssøknader. Meldinger om vannkraftutbygging sendes kulturminnemyndigheter (Fylkeskommunen mm) for å be om innspill til konsekvensutredninger (KU). Søknader/KU sendes de samme myndigheter med mulighet for å avgi uttalelse. Fylkesmannen er faglig høringsinstans vedrørende avgjørelser om andre inngrep i vassdrag må konsesjonsbehandles. Det bør vurderes om ikke kulturminnemyndighetene også bør være faglig høringsinstans i inngrepssaker.

Nedleggingssaker starter med en melding fra eier til NVE. Meldingen skal inneholde plan for nedlegging, oversikt over interesser som knytter seg til vassdraget, for eksempel fiske og friluftsliv, og hvilke konsekvenser en nedlegging kan få. Anleggseier skal også varsle alle interesserte. Det er en lang rekke parter i tillegg til fylkeskonservator. VK får slike saker til behandling når anleggene har utspilt sin rolle i forhold til opprinnelig formål og fordi eier har liten økonomisk evne og interesse av å

holde anlegget i stand. Gjennom nedlegging kan andre overta, men VK har erfaring med at det er ingen som har midler til å overta og ivareta innretningene.

Seksjon for natur og miljø (VN) foretar økologiske og landskapsmessige vurderinger av konsesjonssøknader og andre henvendelser om inngrep i vassdrag. Seksjonen har miljømessig tilsyn med kraftutbygging, inkl. kraftledninger. Andre arbeidsområder er terskelbygging, biotopjusterende tiltak, vannbruksplanlegging, koordinering og vurdering av arealplaner, forvaltning av vernede vassdrag. På grunn av arbeidsområdene og hyppige befaringer kommer denne seksjonen ofte i kontakt med konkrete tiltak av ulik størrelse. Det kan gjelde både riving, ombygging eller istandsetting av innretninger. VN har derfor også ofte kontakt til kulturminnemyndigheter i fylkeskommunene. Seksjonen har ingen formell kompetanse innen kulturminnevern, men forvaltningserfaring bygd på behandling av konkrete saker. Seksjonen har et fotoarkiv med eldre og nyere vassdragsinnretninger.

Seksjon for vassdragsteknikk (VV) som arbeider med flom- og erosjonssikring, har overordnet oppfølging av forbyggingsvirksomhet og sørger for opprydding og andre miljøforbedrende tiltak i vassdrag. Miljøtiltak kan være fjerning eller restaurering/ombygging av diverse vassdragsinnretninger, men det er også beplantning, etablering av turstier, fiskeplasser, fiskekulper og andre tiltak som bedrer tilgjengelighet. Seksjonen forvalter en årlig bevilgning til disse formål.

Sikkerhetsavdelingen, seksjon for vassdragssikkerhet (SV) forvalter forskrifter og retningslinjer relatert til sikkerhet og fører tilsyn med dammer over en viss størrelse. I dag (siden 1982) gjelder dette dammer over 4 m eller med mer enn 0,5 mill. m³ vannmagasin. Seksjonen skal også sørge for videreutvikling av forskriftene/retningslinjene og forskriftene fra 1982 skal avløses av nye. Gjennom dette arbeidet har damtilsynet samlet inn dokumentasjon om dammer, de er registrert (Inngri) og seksjonen har bevilget midler til fjerning/istandsetting der hvor staten har måttet gå inn for å sikre mot dambrudd/skadefflom (post 70).

Energiavdelingen, seksjon for konsesjon (EK)

Denne seksjonen behandler forhåndsmeldinger og søknader om konsesjon for energianlegg med hjemmel i energiloven. Energiverkene er ansvarlig for å redegjøre for alle konsekvenser i utbyggingssaker. I den grad anlegget har vesentlige konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø skal dette framgå av konsesjonssøknad. Utbygger skal sende saken til kulturminnemyndigheter (fylkeskonservator/samisk kulturminneråd) for avklaring etter kulturminneloven.

EK har kontakt med kulturminneforvaltningen både gjennom konsesjonssakene og ved konsekvensutredningssaker (KU). Gjennom veileder for konsesjonssøknader og forhåndsmeldinger blir utbyggere informert om krav. Gjeldende veileder er nå under oppdatering i samarbeid med Riksantikvaren. Energiloven inneholder også en paragraf omkring nedlegging av energianlegg. Anlegg som ikke vedlikeholdes skal fjernes. Spørsmål om nedlegging og fjerning kan være fastsatt som vilkår for konsesjonen. NVE har hittil hatt svært få saker om nedlegging av energianlegg.

4.3 Økonomiske virkemidler

Fram til 1998 forvaltet NVE tre budsjettposter som hadde en tilknytning til eldre vassdragsinnretninger. Det var post 30 Forbygningsarbeider, post 31 Opprydding i vassdrag og post 70 Tilsyn med eldre dammer. Disse tre er nå slått sammen til en post; Forbygningsarbeider og oppryddingstiltak (post 30) og utgjør for 1998 kr 35,5 mill.

I perioden 1986 til 1998 kunne post 31 (kr 500 000/år) brukes også til tiltak av kulturhistorisk interesse. For både post 30 og 31 er det vanskelig å si hva som er direkte relatert til kulturminner. Den overveiende del er indirekte knyttet til kulturminner som befinner seg i nærheten av sikringstiltakene. Når det gjelder post 70 er det i perioden 1993-96 brukt 1,1 mill. kr på eldre dammer.

Tiltak på Røros i tilknytning til restaurering av gamle elveforbygninger ved Rørosmuséet/Smeltehytta stiller i en særklasse. Dette er et 50/50 samarbeidsprosjekt med Riksantikvaren. Det er planlagt brukt 8,7 mill. kr totalt. Opprydding etter fløtningen og opprustning av Haldenkanalen er et annet stort tiltak med egen post (7 mill) over NVEs budsjett.

I framtida ser det ut som tiltak knyttet til verneverdige kulturminner/eldre vassdragsinnretninger må konkurrere med alle typer nye forbygningstiltak (flomverk, forbygninger, terskler, biotopforbedring) om midler. Det blir vanskelige avveininger som regionene må ta stilling til. En slik situasjon gjør det aktuelt å foreslå at bruken av midler samles i en ramme (verneplan) fordelt på flere år på basis av en helhetlig vurdering og prioritering. Dette vil synliggjøre arbeidet med kulturminnevern, og hindre at det forsvinner i "forbygningstiltak og opprydding." Alternativet vil ofte være at kulturminnevernet nedprioriteres når det gjelder økonomiske virkemidler og forsvinner helt i andre behov.

4.4 Behov for prioritering

Eldreutvalget av 1990 og Landskonferansen omkring vassdragskvaliteter i 1994 pekte på et nasjonalt grunnleggende problem – oversikt og prioritering av vassdragsinnretninger/kulturminner.

Eldreutvalget (88-90) foreslo en registrering av innretningene. Under landskonferansen i 1994 ble det argumentert med at en registrering kun har sin berettigelse hvis den knyttes til en prioritering (NVE 06/96). Prioriteringer innen kulturminnevern har de siste åra også nødvendiggjort avtaler omkring økonomisk ansvar for drift og vedlikehold. Dette omtales i Verneplanen for tekniske og industrielle kulturminner. Gjennom denne verneplanen er 8 anlegg prioritert og disse blir i dag også fulgt opp økonomisk av Riksantikvaren. I verneplanen omtales behov for ytterligere landsverneplaner for ulike typer tekniske og industrielle kulturminner.

Mangelen på oversikt og prioritering gis utslag i dagens saksbehandling ved at NVEs saksbehandlere synes kulturminnemyndighetene mangler oversikt og kunnskap om kulturminnene, som gjør det mulig å prioritere mellom tiltak som skal fjernes, ombygges eller restaureres ut fra kulturhistoriske hensyn. Det blir derfor overlatt til NVE å foreta prioritering, noe etaten i dag ikke har formell kompetanse eller selvstendig ansvar for. Det medfører at enten alle eller ingen blir "verneverdige." Begge løsninger er like dårlige. De manglende helhetsvurderinger og prioriteringer når det gjelder verneverdige kulturminner/vassdragsinnretninger innebærer også at konsesjonssøkere (anleggsutbyggere) blir pålagt omfattende, kostbare enkeltundersøkelser som NVEs saksbehandlere har vanskelig for å se nytten av.

Behovet som ble omtalt av Eldreutvalget i 1990 har fremdeles ikke funnet noen løsning. Det blir derimot stadig aktualisert gjennom saksbehandlingen og henvendelser til NVE og kulturminnemyndigheter. Det synes derfor nærliggende og faglig korrekt å knytte denne utfordringen opp mot etableringen av NVEs museumsordning og søke samarbeid med kulturminnemyndighetene og eiergrupper omkring en endelig løsning. Denne løsningen er en landsverneplan.

5. LANDSVERNEPLAN FOR ENERGI- og VASSDRAGSRELATERTE KULTURMINNER

NVE skal i samarbeid med Riksantikvaren og representanter for eiergrupper utarbeide en nasjonal verneplan for energi- og vassdragsrelaterte kulturminner. Avgrensing, omfang og prioritering må skje i nært samarbeid med Riksantikvaren og representanter for eiergrupper. Gjennomføringen kan NVE stå for.

Målet med verneplanen er å framskaffe kunnskap om og sikre NVEs historie og spille NVEs innsats som statens instrument for å organisere bruk av energi- og vannressursene.

Delmål:

- Presentere et utvalg av energi- og vassdragsrelaterte kulturminner som har nasjonal verneverdi og som skal bevares for framtida
- Øke kulturminnekompetansen i NVE
- Øke interesse, kunnskap og forståelse for kulturminnevern
- Være retningsgivende dokument for kulturminnevernarbeidet i NVE
- Være tilgjengelig gjennom brukervennlige IT-løsninger
- Avklare ansvar for forvaltning, drift og vedlikehold av de kulturminner som kommer med i planen

- Utarbeide tilstands- og istandsettingsplan for de utvalgte kulturminnene

Oppgavene kan omfatte:

- Lage en historisk skisse og veileder for gjennomførelsen av verneplanarbeidet inkl. avgrensing/definisjoner/mål/delmål/oppgavebeskrivelser/tids/milepelplan. Utarbeide og gjennomføre kursopplegg for å heve kompetansen tilstrekkelig til at arbeidet kan gjennomføres.
- Lage et dokument som presenterer utvalgte kulturminner med nasjonal verneverdi med utgangspunkt i forvaltningshistorien. Begrepene energi- og vassdragsrelaterte kulturminner må avgrenses i forhold til forvaltningshistorien. Arbeidet forutsetter nødvendig kunnskap om kulturminnene. Denne kunnskapen skaffes primært fra NVEs og Riksantikvarens eksisterende registre, men det kan også være nødvendig å innhente noe kunnskap fra eiergruppene og fylkes/kommunenivået.
- Lage et dokument som knytter objektenes verneverdi opp mot lovverket. Dette gjelder både vassdragslovgivning, kulturminnelov og plan og bygningslov.
- Lage et dokument som gjøres tilgjengelig gjennom IT-løsninger for bruker. Registreringer bør være tilgjengelig for andre forvaltningsnivåer som fylker/kommuner.
- Lage et dokument som avklarer forvaltning, drift og vedlikehold av kulturminnene og bruk av NVEs økonomiske virkemidler
- Lage et dokument som gir retningslinjer for NVEs arbeid med kulturminnevern og grunnlag for oppdatering av etatens eksisterende relevante retningslinjer/veiledere
- Lage et dokument omkring tilstands- og istandsetting for de utvalgte kulturminnene
- Lage veileder/opplysningsbrosjyre for prosjekt som søker støtte til kulturvern. Dette gjelder praktisk kulturvern – restaurering/istandsetting – organisering og gjennomføring.
- Ny landskonferanse for å drøfte handlingsalternativer – presentere resultater?

5.1 VERNEPLANENS STRUKTUR

Det er nødvendig å drøfte avgrensing av ulike typer vassdragsinnretninger og dele arbeidet inn i typer som hører sammen. Fløtningsinnretninger inkl. dammer, forbygninger, bygninger og utstyr utgjør en helhet. Dette kan organiseres som en delplan. Kraftverk omfatter kraftstasjon med tilhørende dammer, anlegg og utstyr og kan utgjøre en delplan. Løse gjenstander i NVEs eie som anleggsutstyr, måleutstyr, bygninger og bygningsinventar bør organiseres som egen delplan.

Hva som ellers hører hjemme under betegnelsen energi- og vassdragsrelaterte innretninger må drøftes og velges på bakgrunn av arbeid med museumsplan og NVEs historie samt drøftinger med eiergrupper.

5.2 ORGANISERING

Riksantikvaren er rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer. Riksantikvaren har en strategisk plan for sitt arbeid, nåværende gjeldende for perioden 1996 – 1999. Her er faststatt fem hovedstrategier, hvorav en gjelder arbeid for å etablere kulturminnevern som sektorovergripende ansvar. Målsetningen er at sektorer på sentralt nivå (inkl.statsetater/statsforetak) skal bli seg bevisst og ta hensyn til kulturminneverdiene ved utøvelse av egen virksomhet. Videre at sektorene selv skal sikre kulturminner/miljøer fra egen virksomhet og at de skal oppfatte Riksantikvaren som en naturlig samarbeidspart med en klar arbeidsfordeling mellom partene.

Denne hovedstrategien samsvarer godt med de mål og oppgaver som er formulert for museumsordningen og verneplanarbeidet. I hovedstrategien blir det slått fast at Riksantikvaren skal samarbeide om samordning og utvikling av overordnede mål, strategier og virkemidler. Det skal legges vekt på dialog om landsverneplaner og styringsdokumenter, resultatkontroll og oppbygging av kulturminnefaglig kompetanse (Jf. Riksantikvarens strategi mot år 2000).

På bakgrunn av dette foreslås det engasjement av en fagkonsulent for planlegging av verneplanarbeidet. Det vil være viktig å samarbeide med Riksantikvaren og representanter for eiergrupper for å sette i gang prosessen når det gjelder innhenting av kunnskap, prioritering og utprøving av metoder gjennom konkrete bevarings-/formidlingstiltak undervegs. På bakgrunn av museumsplanen og den organisatoriske fordeling av de museale oppgaver, bør organisatorisk tilhørighet for fagkonsulenten vurderes. Vedkommende kan være ansatt i NVE, men kan også tenkes ansatt i et av de samarbeidende muséer. Her bør flere forhold tas i betraktning; nærhet/tilgjengelighet til kunnskapsbaser, samarbeidsparter, faglig miljø osv.

Arbeidet med landsverneplanen bør planlegges som et eget prosjekt med styringsgruppe, prosjektledelse, arbeidsgrupper og referansegruppe. Det er viktig å legge mye arbeid i mål og oppgavebeskrivelsen. Det bør utarbeides veiledere for de enkelte delplaner og en historisk skisse spesielt rettet mot verneplanarbeidet. Det vil bli viktig å bruke erfaringer med verneplanarbeide i andre sektorer som tele- og vegsektoren. Særlig relevant er Vegdirektoratets arbeide med Nasjonal verneplan for veger, bruer og vegrelaterte kulturminner. Norsk Vegmuseum inviteres til å delta i referansegruppe for å tilføre erfaringer NVE kan bruke.

Selve kunnskapsinnhentingene bør baseres på kunnskap som NVE allerede besitter i form av kompetanse blant ansatte og oppsamlet i databaser. Tanken om å registrere innretninger i hver eneste norsk side-elv er lite aktuell i dag. NVE må se på hovedvassdrag og forvaltningshistorie og velge ut enkelte områder/tema det er aktuelt å gå i dybden på. Dette er en del av planleggingen. Region Sør har erfaring med registrering og prioritering gjennom det før nevnte Prosjekt Kulturminner langs Numedalsvassdraget. Regionen deltar i styringsgruppa for det 5-årige hovedprosjektet (1998 - 2003). Denne erfaringen bør brukes i planleggingen av landsverneplanen. Kontaktpersoner er Einar Beheim og Harald Sakshaug.

Kilder:

Div. interne notat NVE

Almenningen, Toril 1997: Kulturminner langs Numedalsvassdraget. NVE m.fl.

Norsk Kulturråd 1998: Bevaring av tekniske og industrielle kulturminner i Norge.

NOU 1994:12: Lov om vassdrag og grunnvann

NOU 1996:7: MUSEUM. Mangfold, minne, møtestad.

NVE 05:90: Eldre innretninger i vassdrag. Innstilling fra Eldreutvalget.

NVE 06:95: Referat fra landskonferanse "Formidling og utvikling av kvaliteter ved vassdrag" 7 - 9.juni 1994.

Miljøverndepartementet 1992: Handlingsplan for kulturminneforvaltning

Riksantikvaren 1994: Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner.

Riksantikvaren 1998: Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner - 8 utvalgte anlegg.

FORSKNING OG FORMIDLING - Mål og oppgaver

Ved Helena Nynäs

1. FORSKNING

Hensikt

Hensikten med forskningen er å øke erkjennelsen og bevisstheten omkring vassdrags- og energiforvaltningens samfunnsmessige betydning, og å skaffe ny kunnskap om denne forvaltningens historie.

Hovedmål

Målsetningen er å initiere forskning for å sikre ulike innfallsvinkler til vassdrags- og energiforvaltningshistorie og dens betydning i samfunnet.

Delmål

1. *Tema/Perspektiv:* Forskningen skal ta for seg temaer innenfor vassdrags- og energiforvaltning. Den skal ha aktuell og generell interesse og ta utgangspunkt i et historisk perspektiv, og helst knytte fortiden til samtids- og fremtidsperspektiver. Både natur- og samfunnsforhold skal belyses. Teknikkhistoriske, kulturhistoriske, økonomihistoriske og sosialhistoriske innfallsvinkler bør vektlegges.
2. *NVE-relatert:* Forskningen skal aktivt bruke NVEs kunnskapsbase. NVEs forvaltningshistorie i sin helhet er ennå ikke nedskrevet – et mål bør være å initiere slikt arbeid.
3. *Samarbeid/Tverrfaglighet:* Kontakt med andre relevante forskningsmiljøer er viktig, bl.a. for å knytte til seg hovedfags- og doktorgradsstudenter. Forskningen anbefales organisert som samarbeidsprosjekter.
4. *Museal basis:* Forskningen skal tilknyttes andre museale oppgaver som innsamling, bevaring og formidling.

2. FORMIDLING

Hensikt

Ivaretagelse av historisk materiale er kjernen i all museumsvirksomhet. Formidling handler om å synliggjøre og bevisstgjøre verdiene i materialet. Hensikten med formidling av energi- og vassdragsforvaltning er å skape forståelse for og undring over at vann og energi er bærebjelker i vår samfunnsutvikling.

Hovedmål

Målsetningen er å gjøre vassdrags- og energiforvaltning kjent gjennom å igangsette ulike formidlingsaktiviteter. Formidlingen skal øke bevisstheten om at vassdrags- og energiforvaltningen er en viktig del av den totale miljøforvaltningen i dagens samfunn, og dermed belyse viktigheten av NVEs virksomhet.

Formidling må formes etter hvem som er målgruppen. NVEs målgrupper/brukere er svært ulike og NVE bruker ulike kanaler for å nå fram med et budskap, bl.a. internett, aviser, radio og fjernsyn. Museene har et historisk perspektiv. Det er viktig for NVE å vise at det vi arbeider med, har en historie. En meget nyttig kanal er derfor museene. Der kommer folk i alle aldre og alle yrkesgrupper. Målgrupper for formidling ved museer er den norske befolkning med vekt på skoleverket og miljøforvaltning, vassdrags- og energisektoren, med vekt på vannkraftbransjen og NVE-ansatte.

Formidlingsformer:

- Elektronisk presentasjon
- Publikasjoner
- Permanente/temporære/ambulerende utstillinger
- Multimedia
- Film
- Installasjoner/byggverk

Delmål:

1. *Fleksibilitet:* For all formidling gjelder at fleksible, temporære og flyttbare former for formidling vil vektlegges. Dette for å sikre bredde og variasjon.
2. *Tid/Rom:* Formidlingen skal ta opp aktuelle og generelle temaer, helst med både fortid, samtid og fremtid som tidsperspektiv. Temaer skal gjerne utformes med regionale tilsnitt for å synliggjøre forskjeller landsdeler mellom.
3. *Aktivitetsorientert:* Egenaktivitet, opplevelse og dialog er sentrale element. Formidlingen skal aktivisere mottakeren, stimulere til ettertanke og heller stille spørsmål enn å gi fyllestgjørende svar.
4. *NVE-relatert:* Formidlingen skal aktivt bruke NVEs kunnskapsbase. NVE som forvaltningsorgan og dets historie skal inngå i formidlingen.
5. *Museal basis/tverrfaglighet:* Formidlingen av et tema skal tilknyttes museale oppgaver så som innsamling, bevaring og forskning. Både natur- og samfunnsforhold skal belyses for å gi et helhetlig bilde av et tema.

Arbeidsoppgaver

Arbeid med forskning og formidling av temaer tilknyttet vassdrags- og energihistorien krever en *NVE-historikk*, en ordnet *kunnskapsbase*, *kompetanse* og *infrastruktur*. Med NVE-historikk menes en oversikt over de sentrale trekk og hovedlinjer av direktoratets forvaltningsutøvelse som helhet. Med kunnskapsbase menes her en ordnet registrering og dokumentasjon av gjenstander/kulturminner "på rot" og annet historisk materiale. Deler av den nødvendige kompetansen har NVE, men mesteparten krever tilknytning til ekstern kompetanse, fortrinnsvis historisk og kulturminnefaglig kompetanse. Med infrastruktur menes her fasiliteter som lokaler og utstyr.

Med utgangspunkt i en NVE-historikk vil sentrale arbeidsområder kunne velges ut og oppgaver prioriteres. Dette arbeid vil bli gjort ved hjelp av ekstern museal kompetanse. Utvelgelsen av arbeidsområder vil danne grunnlag for å nedsette nødvendige arbeidsgrupper med intern og ekstern deltagelse. Arbeid med en NVE-historikk bør derfor prioriteres for å velge ut sentrale arbeidsområder. Deler av forvaltningshistorien er nedskrevet allerede, bl.a. i "*Elektrisitetslandet Norge*" av Johan Vogt 1971, "*Statens Kraft 1890 – 1947*" av Lars Thue 1994, "*Tiden går - vannet består*," Hydrologisk avdelings jubileumsskrift 1895-1995, "*Flomsikring i 200 år*" av Bård Andersen 1996, "*Strøm og styring*" av Lars Thue 1996. Med utgangspunkt i eksisterende kildemateriale vil man kunne skape en oversikt over de sentrale trekk og hovedlinjer av NVEs forvaltningsutøvelse som helhet. En oversikt over NVEs organisasjonsutvikling er en nødvendig del av arbeidet.

Arkivet i NVE er i ferd med å innhente oversikt over historisk materiale i NVEs eie. Dette vil danne utgangspunkt for identifikasjon og registrering av materialet. Arkivarbeidet er en forutsetning for å tilgjengeliggjøre materialet. Hvordan materialet skal gjøres tilgjengelig bør drøftes internt og med samarbeidsparter i museumsverdenen. Materiale av nyere dato er allerede tilgjengelig og eldre materiale vil gjøres tilgjengelig. I tillegg til materiale i NVEs eie er det en stor mengde vassdragsinnretninger som er konkrete manifestasjoner av ulike typer bruk og forvaltning av

vassdragsinnretninger som er konkrete manifestasjoner av ulike typer bruk og forvaltning av vannressursene. En oversikt og utvelgelse av denne type kulturminner er viktig for å skape en helhetlig kunnskapsbase om NVEs forvaltningshistorie.

Organisering av forskning og formidling

Gjennom å inngå formelt og langsiktig samarbeid med et fåtall etablerte museer skal både kunnskapsbase, kompetanse og infrastruktur sikres. NVE har startet drøftelser med fire etablerte museumsinstitusjoner: *Vestnorsk Industristadmuseum*, Tyssedal, *Norsk Industriarbeidermuseum*, Rjukan, *Norsk Skogbruksmuseum*, Elverum og *Norsk Bremuseum*, Fjærland.

NVE engasjerer en "museumsleder" som koordinerer og sammenholder eksternt og internt arbeid. NVE bør sørge for samordning, bevaring og tilgjengeliggjøring av sitt historiske materiale, inkludert oversikt over vassdragsinnretninger.

Forut for all formidling foregår et faglig arbeid. Det faglige arbeidet bør sammenholde museale oppgaver i sin helhet, m.a.o. inkludere innsamling og bevaring som sentrale element for forskning og formidling. Dette arbeid er tenkt forankret til eksisterende relevant kompetanse ved noen få etablerte museumsinstitusjoner. Forankring ved museer kan gjøres på ulike måter. Innenfor hovedtemaet energiforvaltning eksisterer det allerede kompetente fagmiljøer. Denne kompetanse er tenkt støttet direkte gjennom økonomiske midler til museumsfaglig arbeide. Innenfor hovedtemaet vassdragsforvaltning bør spesifikk kompetanse bygges opp og konsentreres. Da vil arbeidet kunne forankres gjennom tilførsel av ressurser til oppbygging av kompetanse ved et museum. En tredje form for forankring kan være å innføre faste rutiner for faglig oppfølging og utvikling av allerede eksisterende faglige miljøer og/eller tiltak ved museer. Disse ulike former for forankring vil bety at enkelte museumsinstitusjoner tilføres ressurser slik at arbeid med bestemte NVE-temaer kan igangsettes. Arbeidet skal ha formidling som siktemål.

Hovedoppgaver 1999-2001

De mest prekære museumsfaglige oppgavene er oversikt over NVEs forvaltning gjennom tidene og samordning og tilgjengeliggjøring av det historiske materialet. Det vil bidra til at NVEs forvaltningshistorie *avgrenses* og formes som en *oversiktlig kunnskapsbase*. En slik avgrensning og kunnskapsbase er et viktig grunnlag for museumsordningens virksomhet på lang sikt. Den vil være bestemmende for hvilke temaer som skal formidles.

Prioriterte arbeidsoppgaver bør derfor være å:

1. Utarbeide en historikk over NVEs forvaltning gjennom tidene med fokus på utvalgte høydepunkter for vassdrags- og energiforvaltningen i en samfunnsmessig kontekst.
2. Utvikle en helhetlig kunnskapsbase, herunder både historisk materiale i NVEs eie og oversikt over vassdragsinnretninger (kulturminner "på rot").
3. Utvikle organiseringen av NVEs museumsvirksomhet (forankring av arbeidsoppgaver internt og eksternt) i forhold til pkt. 1 og 2.

Kilder:

Aars, Øystein m.fl. 1995: Tiden går - vannet består. Hydrologisk avd. gjennom 100 år, 1895 -1995

Andersen, Bård 1996: Flomsikring gjennom 200 pr.

Eie, J.A., Faugli, P.E., Aabel, J. 1996: Elver og vann - vern av norske vassdrag.

Erlandsen, A., Faugli, P.E., Grimstad, C.E. 1997: Vannets kraft - samfunnsbygger og miljøpåvirker.

Thue, Lars 1994: Statens kraft 1890 - 1947.

Vogt, Johan 1971: Elektrisitetslandet Norge

Thue, Lars 1996: Strøm og styring.

Sæterbø, Einar m.fl. 1998: Vassdragshåndboka

Denne serien utgis av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)
Adresse: Postboks 5091 Majorstua, 0301 Oslo

I 1998 ER FØLGENDE DOKUMENT UTGITT:

- Nr 1 Kristin Kolseth: Avkastning på kapitalen i sentral-, regional- og distribusjonsnettet (7 s.)
- Nr 2 Eli Sæterdal: Punktbaserte marginale tap (29 s.)
- Nr 3 Inger Sætrang(red): Oversikt over vedtak i tvistesaker. *Andre* halvår i 1997 (10 s.)
- Nr 4 Ingebrigt Bævre: Vurdering av flom og isforhold i Surna (112.C) ved Bolme (13 s.)
- Nr 5 Hallgeir Elvehøy: Samanlikning av massebalanse på Hardangerjøkulen og Folgefonna (26 s.)
- Nr 6 Lars-Evan Pettersson: Flomforhold rundt Heddalsvatn (016.Z) (16 s.)
- Nr 7 Inger Sætrang(red): Oversikt over vedtak i tvistesaker. *Første* halvår i 1998 (10 s.)
- Nr 8 Beate Sæther: Strømningsanalyse og vurdering av sikringstiltak ved RiT-brua, Nidelva (123.A11) (10 s.)
- Nr 9 Tharan Fergus: Alternativ erosjonssikring - metoder og litteratur (16 s.)
- Nr 10 Ikke åpen
- Nr 11 Nils-Otto Kitterød, Hervé Colleuille, Tor Simon Pedersen, Elin Langsholt og Panagiotis Dimakis: Vanntransport i oppsprukket fjell - Numeriske simuleringer av vannlekkasjer i Romeriksporten (42 s.)
- Nr 12 Eirik Traae: Vassdragstekniske vurderinger av "Tiltaksplan Måna - Øvre Rjukan" (9 s.)
- Nr 13 Knut Matre og Kristin Kolseth, Markedsrapport - marginer i kraftmarkedet 1997/husholdningsmarkedet 1998 (25 s.)
- Nr 14 Astrid Myrvang, Kristin Kolseth og Knut Matre: Oppsummering av høringsuttalelser med NVEs kommentarer, oktober 1998, Retningslinjer for måling og avregning av kraftomsetning og fakturering av netttjenester (35 s.)
- Nr 15 Jim Bogen, Truls Erik Bønsnes og Hans Christian Olsen: Transport av finpartikulært materiale til Holandsfjorden og Nordfjorden (29 s.)
- Nr 16 Sylvia Smith-Meyer: Sedimentkilder i et breffritt høyfjellsvassdrag, Foksa. Registreringene er synliggjort ved bruk av GIS (40 s.)
- Nr 17 Ketil Grasto, Knut Ekerhovd og Christina Sepúlveda: Kompensasjon for ikke levert energi. - Oppsummering av høringsuttalelser med NVEs kommentarer (21 s.)
- Nr 18 Toril Almenningen, Helena Nynäs og Tine S. Jorde: Sluttrapport «Nettverksprosjektet» - plan for _«Prosjekt Museumsordning» (53 s.)

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Norges vassdrags- og energidirektorat
Middelthunsgate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo

Telefon: 22 95 95 95
Telefaks: 22 95 90 00
Internett: www.nve.no

NORGES VASSDRAG
OG ENERGIVERK

des. 1
00531239